

91983

Dr. IULIU MANIU.

92. 1906

Maniu

1067

Discursuri parlamentare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

29 Maiu — 31 Iulie 1906.

B L A J, 1906.

Tipografia Seminariului

□ □ Arhidiecezan. □ □

DISCURSURI PARLAMENTARE

ROSTITE ÎN CAMERA
UNGARIEI DIN 29 MAIU
— 31 IULIE 1906. □ □

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

DR. IULIU MANIU,
DEPUTATUL CERCULUI VINȚUL-DE-JOS.

□ □ □

B L A J 1906.

Tipografia Seminariului

□ □ Arhidiecezan. □ □

Luând calea nestrăbătută a activității parlamentare, avem datoria să punem în deplină și adevărată lumină, atât convingerile noastre politice, cât și modul cum cugetăm a ne achita de îndatoririle, pe cari ni le-a transpus încrederea obștei românești.

Delăturarea nedumeririlor, ce totdeauna întovărășesc o cale nouă, și posibilitatea criticii absolut necesară pentru dezvoltarea sănătoasă a unei direcții noi, deopotrivă pretind ca discursurile ținute în parlamentul Ungariei, se ajungă la publicitate cât să poate mai întinsă.

Urmez acestor considerații tipărind, în traducere după notițele stenografice, discursurile rostite de mine în prima sesiune parlamentară.

Viața parlamentară și lupta electorală sunt mijloacele cele mai potrivite pentru a deștepta oamenii noștri, a trezi lumea străină și a dovedi tuturor, pe cari îi privește, că *nu* are se urmeze decepțiune încrederii ce punem în forța politică a *poporului* român — care *mai puțin* e vinovat pentru starea politică disconsiderată în care se află.

Sum adânc pătruns de misiunea mare a neamului românesc. Am nestrămutată încredere în forțele de cari dispune pentru împlinirea acestei misiuni și simt îndatorirea fiecărui Român de a contribui neîntrerupt la întărirea și dezvoltarea în toate direcțiile a acestor forțe. Îndatorire, a cărei nebăgare în samă e directă tradare de neam.

Conștiința acestei datorințe, care pătrunde tot mai largi pături, a dat puternic avânt activității pe toate terenele vieții publice românești. E cert, că acest avânt, neputând lăsa neatins nici *terenul luptelor politice*, va delătura neajunsurile începutului și va ridica activitatea parlamentară dela noi la acea înălțime, de unde, în mod hotărîtor va putea contribui la croirea viitorului neamului românesc.

Pe noi trebuie se ne mulțumească gândul de a fi făcut cu bună credință un mic început.

Blaj la 10 Aug. 1906.

Iuliu Maniu.

I.

Programul guvernului.

Ședința din 29 Maiu.

În ședința camerei ținute în 29 Maiu, ministrul pre-
zident Dl Wekerle a prezentat programul guvernului
format din opoziția coaliată. Discursul următor s'a
rostit din încredințarea partidului naționalist, pentru
a preciza ținuta acestui partid față de guvernul tran-
sitoriu și față de modul cum acesta, conform decla-
rațiilor făcute de Dl Ministru prezident, află de bine
se satisfacă misiunii primite dela Monarch.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Onorată Casă! Fiind obicei parlamentar, ca
diferitele partide, prin oratorii lor să-și lămurească
ținuta față cu programul guvernului, îndrăznesc și
eu să-mi spun cuvântul, în numele partidului na-
ționaliștilor, din care fac parte. (Mare sgomot între
kossuthiști și la mijloc: *Nu există partid naționalist!
Cine spune așa ceva e trădător de patrie!*)

Dvoastră tăgăduiți ființa partidului nostru, cu
toate că avem program, cu toate că suntem aci *noi*,
cari suntem membrii acestui partid; cu toate că avem
organizație de partid, și așa înaintea ori cărui om
cu mintea trează ne înfățișem ca partid organizat.
(Zgomot și contraziceri între kossuthiști.)

Dar cu toate că Dvoastră tăgăduiți ființa par-
tidului nostru... (Zgomot. Un glas dintre naționaliști:
Atunci și noi tăgăduim pe a Dumneavoastră! Mișcări
generale. Strigăte în stânga: *Trădători!*)

— Noi susținem, că ezistența partidelor nu se poate discuta, și nu se poate discuta nici dreptul lor de a se valida. Noi aici vă vom dovedi nu numai cu argumente, ci și prin faptele noastre, că ezistăm ca partid și ca atare nu vom încetă a munci pentru binele națiunilor noastre și a patriei. (Zgomot îndelung. Strigăte: *numai o națiune ezistă în patria aceasta. Trădători!*)

Prezidentul: Vă rog să fiți în liniște! Eu până aci nu am auzit nici un cuvânt al oratorului. Așa zgomot faceți, dlor deputați, că prezidentul nu poate urmări, după datorință, vorbirea oratorului. (*Așa e*) Prima datorință o avem deci, ca să ascultăm oratorii în liniște. (*S'auzim, S'auzim! Poftește mai departe!*)

— Mi-ar plăcea mult să pot vorbi dela așa un loc... (Zgomot mare și strigări: *Poftește, vino mai înainte!*) BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prezidentul: Onorată Casă! Vă rog mult să ascultați în liniște pe vorbitor. (Zgomot) În casa aceasta fiește-care are dreptul să-și spună părerile. Și toate partidele cu toți deputații trebuie să asculte pe vorbitori. (Zgomot)

Ludovic Hentaller: În contra națiunei n'are drept să vorbească. (Zgomot)

Președintele: Pe deputatul Hentaller îl îndrum la ordine; n'are drept să răspundă prezidentului. (Zgomot mare.) Toate partidele, și fiecare deputat singuratic, au datorință să asculte pe fiecare deputat. (Zgomot mare.) Voiu fi silit în urma zgomotului mare să suspind ședința, pentrucă nu sunt în stare să aud pe vorbitor.

— .... care pentru Dvoastră ar fi mai plăcut, dar, Onorată Casă, așa cred, nu e de interes, că de *unde* vorbesc, ci că *ce* vorbesc. (Așa-i) Iar aceea

ce spun, o spun sincer și din inimă. Mărturisesc, că am așteptat cu multă nerăbdare acest program, ce a binevoit a ni-l desfășura d-nul ministru președinte. Cele spuse m'au desamăgit; și m'au desamăgit, pentrucă cunoscând caracterul de tranziție al guvernului acestuia, și cunoscând și chemarea lui, am fi putut aștepta, cu tot dreptul, să ne vorbească mai lămurit și mai pe larg despre modul, cum are de gând să-și împlinească această chemare. (Strigăte: *Noauă ne-a fost destul.*) Nouă și țării însă nu ni-e destul. (Zgomot mare. Președintele sună).

Guvernului de acum, pe lângă sarcina de-a acoperi trebuințele statului, i-s'a mai dat și sarcina de a pregăti proiectul de lege pentru introducerea votului universal. Guvernul a primit să deschidă șanțurile constituției pentru păturile largi ale popoului, dar domnul prim-ministru tocmai desfășurarea acestei îndatori însemnate a lăsat-o în vălul întunerecului. (Strigăte: *Nu-i așa! Să auzim!*)

E aproape un an de când s'a pornit această luptă, care n'a avut alt sfârșit decât că chestiunea votului universal a ajuns la suprafața tuturor celorlalte chestiuni. — Sub deviza votului universal se înțeleg însă diferite lucruri, și pentru rezolvirea acestei chestiuni se propun diferite modalități. — Între astfel de împrejurări ar fi corect, și cred, că este datorința dlui ministru-președinte, se desfășure înaintea noastră, că din diferitele concepțiuni ce să profesează sub ideia votului ununiversal, cari sunt acelea, pe cari dânsul le acceptează și pe cari dintre ele voește să le ducă la îndeplinire? (Zgomot: Președintele sună.) Când domnul ministru-președinte a declarat, că proiectul de lege despre votul universal voiește să-l introducă pe baza ideilor de-

mocratice, și noi l'am aprobat; dar când dl ministru a mai spus — dacă am înțales bine, — că voește să deschidă șanțurile conștiinței numai pentru aceia, cari au destulă pricepere pentru asta... (Strigăte: *cari sunt chemați!* Președintele sună. *Să auzim!*)... și pe cari guvernul îi află pricepuți: atunci guvernul să gândește la un vot universal țarmurit, pe care noi nu-l putem primi și care ne-a îndemnat să revocăm aprobarea noastră. (Mișcare. Sgomot.) Nu putem avea deci încredere față de guvern, pentrucă noi, naționaliștii, știm prea bine, că la introducerea în viața practică a principiilor — de altcum binevenite și democratice — tocmai principiile generale au fost date de minciună. (Zgomot mare. Strigăte: *Nu-i adevărat.* Președintele sună.)

Afară de aceasta mai e o împrejurare, care mă îndeamnă să fiu cu neîncredere față de programul înaintat, și anume împrejurarea, că dl ministru-președinte n'a amintit nici cu un cuvânt, că va împlini cu dreptate și nepărtinire legile fundamentale ale țării. (Zgomot mare și strigăte din partea stângă: *Asta se înțelege de sine!*)

Da, firește, s'ar înțelege de sine, dacă legile țării ar fi întradevăr îndeplinite. — Dar, durere, noi ne-am obicinuit să vedem, că legile nu se îndeplinesc. (Mișcare și zgomot în stânga. Deputatul Sümegi Vilmos mereu intrerupe.)

Președintele: (sună): Tăcere dlor! Pe domnul deputat Sümegi îl provoc să asculte în liniște pe orator.

— Onorată Casă! Domnul ministru-președinte a aflat de bine să spună, că va ținea legile fundamentale ale Croației. Dacă domnul ministru a aflat

de bine să spună deschilinit aceasta, atuncia și noi putem să așteptăm cu drept cuvânt... (Zgomot mare în toată casa strigăte: *Pe cine înțelegi subt »și noi«?*)

Președintele: Onorată Casă! (Zgomot. *Să auzim!*) Așa se vede, că dl deputat-vorbitor nu e în curat cu legile fundamentale ale țării. (Strigăte: *Așa-i!*) Și crede, că naționalitățile de aici sunt în aceleaș relațiuni cu Ungaria, ca și Croația față de Ungaria. (Zgomot mare și protestări din partea naționalităților.) Cer să nu întrerupeți cuvintele președintelui. (Aprobări în stânga.) Aceasta e prima condițiune, căci în caz contrar voi fi silit să aplic regulamentul casei față de aceia, cari nici pe președintele nu vreau să-l asculte. (Aprobări.)

Eu rog deci pe domnul deputat, să se țină de legile noastre fundamentale și să nu peardă dinaintea ochilor acestea legi nici în cursul vorbirii sale. (Aprobări lungi.)

Iuliu Markos: România-mare, până la Tisa, le-ar trebui astora! (Zgomot.)

— Bine știu, că nu-mi este permis să comentez zisele dlui președinte, tocmai pentru aceia mă acomodez și vreau să constat numai, că n'am confundat instituțiunile de drept public ale țării... (Sgomot în stânga.)

Alexiu Papp: Nu discută cu președintele! (Zgomot mare.)

— ... Cunosc bine legile, cari statoresc relațiunea noastră cu Croația, și cunosc și celelalte legi fundamentale ale țării, cari au fost și sunt chemate a asigura întărirea țării acesteia, dară știm, că acestea din urmă nu s'au îndeplinit. Eu am zis și o spun neclintit și acuma, că precum a aflat domnul președinte de lipsă, ca să asigure îndeplinirea legilor fundamentale referitoare la Croați, tot așa, —

cred eu, avea datorința să se declare și în ce privește o altă lege fundamentală, legea referitoare la egala îndreptățire a naționalităților cuprinsă în articolul de lege 44 din 1868... (Zgomot mare.)

Prezidentul: Rog liniște! Pofteste continuă!

—... și să declare, că și aceasta lege o va îndeplini conștientios. (Mișcare.) Noi nu avem încredere (mare sgomot) față de acest guvern, pentru că vedem, că *acest guvern stă în slujba aceluiași sistem de guvernare, care dela 1867 încoace ține încătușată și împedecă validitatea acelor puteri firești, cari întradevăr susțin țara aceasta.* (Zgomot mare.) Pentru că slujește acelaș sistem de guvernare, care dela 1867 conduce destinele țării acesteia spre nefericirea ei, și care nu se poate numi altfel decât: dominațiunea exclusivizmului de rasă și de clasă. (Mare zgomot. Vii aprobări între naționaliști.)

Fiindcă domnul ministru prezident chiar și atunci, când promite proiectul de lege referitor la votul universal, care ar trebui să stea în slujba principiilor celor mai democratice, declară, că această lege asemenea va sluji caracterului național al acestui stat; fiindcă din trecut știm, că ce însemnă caracterul național al statului.. (Zgomot mare. Strigăte la kossuthiști: *Înseamnă unitatea națională!*)

Bela Kelemen: Aici nu ezistă decât națiune unitară magiară!

—... fiindcă noi știm din tristele pățanii ale trecutului, că această lozincă înseamnă încercarea de a ne contopi în rasa magiară... (Mare și nesfârșit zgomot. Deputatul Sűmegi Vilmos intrerupe mereu.)

Prezidentul: Rog liniște! (Mare zgomot. Strigăte: *Să auzim pe prezidentul!*) Pe deputatul Sümegi îl rog de nou să nu conturbe pe orator cu continue întreruperi.

— ... fiindcă, durere, din trecutul nu prea îndepărtat știm și aceea, că sub lozinca statului național magiar voiți să împedecați ființa naționalităților nemagiare; și fiindcă din fiecare părțică a vorbirii de program a dlui ministru prezident răsună această lozincă, noi deși vedem unele bune gânduri în părțile mai neînsemnate ale programului lustruit al guvernului, nu putem fi cu încredere față de acest guvern în deosebi nici pentru aceea, pentrucă din programul cultural al său se vede lămurit dorința de-a magiariza, tendința, care împedecă fericirea adevărată a țării și înaintarea dreaptă a popoarelor ei. (Mare zgomot. Vii aprobări între naționaliști. Întreruperi dese la kosuthiști. *Asta nu-i strică nimic guvernului!*)

Noi o spunem hotărît, că nu suntem pentru guvern aici, ci pentru binele poporului. (Mare zgomot.)

Markos Gyula: Agitatori și răsvrătitori!

Prezidentul: Onorată Casă! Fieștecare deputat are dreptul să-și ceară cuvântul și să judece vorbirea ce-a auzit-o. Dar nime n'are dreptul, ca cu neîncetate întreruperi să conturbe pe orator. (Aprobări.) Am datorința să apăr aici libertatea cuvântului și așa cred, că majoritatea are în rândul întâi datorința ca să premerge cu esemplu bun. Cu cât este mai mic un partid, cu atât trebuie ascultat cu mai mare atențiune și cu atât mai puțin este îndreptățită ținuta dușmănoasă a majorității.

Mezőfi Vilmos: Să trăiască prezidentul!

-- Fiind deci noi pentru popor aici, de sine se înțelege, că ne vom ținea de datorință, ca toate intențiunile, toate faptele și toate proiectele guvernului, cari întradevăr vor urmări interesele poporului și vor sluji binelui acestuia, să le părtinim. Dar spunem totodată, că împotriva tuturor acelor intențiuni și fapte ale guvernului, cari vor fi chemate a sluji singur intereselor unei rase precum și împotriva tuturor acelor fapte ale guvernului, prin cari se va încerca de a împedeca validitatea și întărirea socială, economică și politică a celorlalte naționalități din țară, vom începe și vom urma cea mai energică, cea mai conștientă și cea mai bărbătească luptă, fără nici o conziderație. (Mare zgomot. Aprobări vii și îndelungate la naționaliști.)

Onorată Casă! Punctul de plecare al politicii noastre, dorul nostru este, ca fieștecare popor al țării acesteia să aibă în țara aceasta puțință să înainteze pe calea economică, culturală și politică. Scopul nostru este să ducem acest gând al nostru la împlinire, și prin urmare, fieștecare faptă a acestui guvern, care va fi potrivnică acestei ținte politice a noastre, va întâmpina din parte-ne cea mai neîmpăcată împotrivire.

Onorată Casă! Nu acuma este timpul ca să scarmăn singuraticile puncte ale programului guvernului. Chiar pentru aceasta mă mărginesc a lămuri țânta noastră mare și obștească și a ruga stimatul guvern, ca să nu intrelese validitatea acelor principii politice, cari singure sunt în stare a promovă fericirea și înaintarea acestei țări, dar să o facă nu numai pentru o naționalitate și numai pentru o pătură socială, ci pentru toate popoarele țării acesteia și pentru toate clasele sociale, cari alcătuiesc țara

aceasta, ca deopotrivă să se asigure pentru toți dezvoltarea politică, economică și culturală.

Deoarece însă acest principiu nu-l văd îndeștit deslușit în vorbirea de program a dlui ministru prezident, noi nu putem avea încredere în guvernul ce ni s'a prezentat. (Vii aprobări și aplauze din partea naționalităților.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Indemnizare.

Ședința din 5 Iunie.

Guvernele premergătoare au făcut cheltuielile și încasările statului mai bine de 2 ani fără împunericirea parlamentului. În decursul acestui timp nime nu a fost obligat se plătească dările publice. În urma acesteia primul pas a noului guvern a fost se ceară îndemnizare pentru a putea face cheltuielile și încasările necesare. Punctul de vedere principiar al partidului naționalist l'a desfășurat președintele partidului Dl T. Mihali. De oarece contribuții au rămas cu multă dare în restanță s'a ivit necesitatea de a mijloci o înlesnire și a feri după putință poporul de șicanele slujbașilor. Aceasta țintă s'a urmărit prin rostirea discursului.

— On. Casă! Rog să fiu ascultat pentru a vă prezinta o propunere, care cred, că va întâmpina consimțirea întregii case.

Cunoaște onorata casă greutatea, cu care se luptă bietul popor, când e vorba să plătească dările, și în deosebi trebuie să vă fie cunoscute năcazurile, cari sunt împreunate cu încasarea restanțelor de dări. Cunoscând aceste greutăți propune dl ministru de finanțe și dl referent, ca în privința acestor restanțe să i-se facă unele ușurări. Dar eu ușurările propuse de dl ministru nu le țin de îndestulitoare. Nu le țin de îndestulitoare întâiu, pentru-că acelea ușurări se dau numai pentru dările directe, până când eu cred, că acelea înlesniri, trebuie să

se facă poporului nu numai pentru dările directe, ci pentru toate dările și așa și pentru competențele erariale (procent).

Al doilea motiv pentru care nu află acelea înlesniri de îndestulitoare este, că după părerea mea, aceste sunt prea mici și de durată prea scurtă. Sunt prea mici în deosebi pentru aceea, pentru-că mulți din popor nu sunt dători numai cu restanțe de dare de pe cei din urmă doi ani, ci de pe mai mulți ani trecuți, și așa, e firesc, că dacă noi vom lăsa mână liberă executorilor de dare, ei vor scoate de pe popor deodată toată restanța de dare.

După proiectul dlui ministru să de înlesnire pentru restanțele de dare din acești doi ani, dar ce va fi cu restanțele mai vechi? E drept că DVoastră poate veți zice, că de ce nu le-a plătit mai înainte? Dar vă rog luați DVoastră în samă greutatea acele mari cu cari bietul nostru popor, și mai cu samă plugarii noștri, au trebuit să lupte în anii cei din urmă. Sunt convins, că dacă noi vom primi proiectul dlui ministru și vom aduce lege, ca restanțele de dare de pe acești doi ani din urmă să se scoată de pe popor în timp așa scurt, și vom lăsa, ca și restanțele mai vechi și și darea curentă să se scoată tot în acest timp, atunci noi vom lăsa ca poporul nostru se fle în tot chipul năcăjit și maltrat.

Onorată Casă! Gândiți-vă bine asupra lucrului. Luați în samă, că poporul nostru din ce trebuie să facă bani, dacă vrea să-și plătească darea? Trebuie să-și vândă recolta și vitele. Bine să băgăm de samă, că dacă vom trimite executorul de dare pe sate pentru a scoate restanțele de dări, poporul va fi silit să-și prăpădească cu preț de nimica

puținul ce-l are, să-și vândă vitele din jug și astfel nu numai că va suferi când va plăti darea, ci-l vom ruina, căci silindu-l să-și prăpădească vitele, îi vom face cu neputință ca pe viitor să-și mai poată îngrijii economia.

Adevărat, că în proiectul dlui ministru să da oarecare mod ca poporul să nu ajungă în astfel de năcazuri. Dar cum? Așa că poate cere ca restanțele de dare să le plătească în rate mai lungi. Dar eu așa cred, că dacă odată ne dăm samă de aceea că poporul nu va putea plăti în timp așa scurt restanțele, să *nu mai umblăm a-l trimite să-și facă instanții și rugări, ci să-i dăm noi drept cu puterea legii, ca să poată plăti restanțele în timp mai îndelungat*, pentru-că acea bunăvoință, care o avem noi pentru popor, *nu o au pentru el și acei diregători de pe sate, cu care are de a face poporul*. Noi, cari cunoaștem greutatea și năcazurile, cari se fac poporului atunci *când trebuie să-și facă vre-o rugare pentru a-și apăra drepturile înaintea diregătorilor, știm prea bine, că drepturile acelea stau numai pe hârtie*. Pentru-că, lucrul cam așa se întâmpla, că țăranul merge la notar ca să-i facă rugarea și după ce și-a pierdut vremea căutând pe notar în vr'o trei rânduri, notariul, de obicei, îl scoate afară din casă, iar și dacă nu-l scoate — lucru mai rar — cere plată pentru rugare, deși e pus în lege, că nu-i iertat să iee plată, și că nu trebuie timbru. Îl năcăjește pe bietul popor în toată forma, așa încât acesta pe urmă n'are ce face, ci ca să scape de năcaz, își vinde bucatele și tot ce are, numai să poată scăpa de dare.

Eu rog onorata casă și guvernul, cu toată încrederea, că luând bine samă de aceste greutateți și în scopul ca să apărăm și noi binele poporului și să nu-l expunem la șicanările oficialilor mai mici, cari încă sunt mai răi decât cei mari, să nu primească proiectul dlui ministru ci să primească modificarea (schimbarea) următoare, pe care o propun eu:

„Restanțele de dare și de procent din anii 1905 și 1906 la aceia, acărora dare anuală nu-i mai mare decât 300 coroane, să se încasseze în 3 ani în rate de jumătate de an, fără camătă de întârziere“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

Desbaterea adresei.

Ședința din 10 Iulie.

Partidul parlamentar naționalist a prezentat un proiect de adresă separat pentru a se răspunde prin el Înalțului mesagiu de tron. În decursul desbaterei acestei adrese s'au dus din partea celorlalte partide nesfârșite acuse indeosebi în contra deputaților români. Cu deosebire ultimul orator Baronul Bánffy în ședință din Iunie — a aruncat invecitivele cele mai grave și a susținut cele mai înverșunate vederi șoveniste față de aspirațiunile neamului românesc și de ținută deputaților naționaliști. În aceeaș ședință s'a dat la moment răspunsul următor invinuirilor și aserțiunilor făcute.

— Dacă ași vâna popularitatea ieftină, lucrul cel mai ușor pentru mine ar fi să lupt cu armele dreptății împotriva invecivelor, cari le-a aruncat antevorbitorul meu baronul Bánffy, nu numai împotriva națiunii mele române, ci la adresa tuturor popoarelor nemaghiare din această patrie. Dar nu voi face-o, pentru că demult m'am hotărît se nu mai stau cu Dsa de vorbă în chestia naționalităților, și se nu discut în acest punct cu dânsul (Zgomot).

Olay L.: Bietul Bánffy! Bietul Bánffy!

Prezidentul: Mă rog de liniște!

— Și anume nu pot discuta cu dsa, pentru motivul, că după cele spuse de dânsul, și în urma celor ce a scris, am ajuns la convingerea, că st. d. deputat antevorbitor nu are simțul necesar pentru a trata chestiunea aceasta cu obiectivitatea ce se așteaptă dela ori cine, mai ales dela un bărbat de stat.

Onorată cameră! Când dl deputat antevorbitor a declarat într'un ciclu de articoli, apăruiți înainte cu câțiva ani și meniți de a fi cetiți de lumea mare, că în țara aceasta nu admite altă cultură decât cea ungurească; (Strigăte în stânga: *Foarte corect!*) când st. d. deputat a declarat, că nici un popor din această țară afară de cel maghiar nu are drept la aspirații culturale; când st. d. deputat antevorbitor, în aceeaș broșură, dorește, cu multă prudență politică, ca sașii din Ungaria să se maghiarizeze, ca prin aceasta să facă serviciu fraților lor din Germania: cred că nu e lipsă se motivez mai amănunțit pentru ce eu cu un astfel de bărbat de stat, cu un om care astfel cunoaște psihologia popoarelor — nu doresc să discut în chestia aceasta. (Strigăte: *Bietul Bánffy!*)

Vreau însă, On. Cameră, să reflectez la unele obiecțiuni ale dsale, mai ales la aceea, prin care vrea să împedecă pentru câteva veacuri înființarea statului de drept.

Mărturisesc sincer, On. Cameră, că nimeni n'a putut face un mai bun serviciu cauzei noastre drepte, decât baronul Bánffy, când a declarat în fața țării, că aici nu e vorbă de înființarea unui stat de drept, nu trebuie să se valideze dreptul, ci, înainte de toate, trebuie creat cu foc și cu fier statul național (Vii aprobări) și numai mai târziu, după două sau trei sute de ani, poate să înflorească aici și dreptul. (Strigăte: *Are deplină dreptate!*)

On. Cameră! Eu, care mă însuflețesc nu numai pentru drepturile națiunii mele, ci respectez aspirațiunile ori-cărui popor, și doresc fericirea pe cale dreaptă nu numai a poporului meu, ci a tuturor popoarelor din această țară, și care prețuesc mai pe sus de toate ordinea de drept, credeți-mi, On. Cameră,

că am aflat cu multă durere, că în veacul al XX-lea, un bărbat de stat, care a ocupat fotoliul de prim-ministru, a putut scoate din gură vorba, că nu are lipsă de stat de drept. (Strigă-te: *N'a zis așa, ci că mai întâiu e lipsă de statul național!*) și că nouă ni-se va face dreptate numai după două sute de ani. (Strigăte: *N'a zis așa!*)

Olay L.: A spus, că mai întâiu trebuie ridicat statul național, și asta o zicem și noi.

— Mă provoc On. Cameră, la notițele stenografice; de bună samă s'a luat notă, că Esc. Sa bar. Bánffy a spus, că statul de drept trebuie instituit, dar numai după ce va succede se punem bază statului național, cu omiterea ideii și principiilor statului de drept. (Strigăte: *Asta n'a zis'o nici-odată!*)

St. deputat antevorbitor nu e norocos cu exemple, la cari se provoacă. Când a vorbit cu alt prilej, s'a provocat iarăș la lucruri, pe cari a trebuit să le revoace pe urmă. Și acum, ca să-și sprijinească politica șovinistă-naționalistă, s'a provocat la politica lui Bismarck. Apoi, dacă st. d. deputat antev. are aceeaș perspectivă de reușită pentru politica d-sale de forță, cum a avut Bismarck pe terenul politicei bisericesti, pot să-l încredințez, că și față de politica d-sale să va afla un Windhorst, care să-i dovedească, că politica exerciată față de drepturile naționale — întocmai ca și politica bisericască — nu poate triumfa decât pornind din baza dreptului, a echității și a moralei. Eu, On. Cameră, nu pot considera și cinsti o politică, a cărei punct de emanațiune e immoral. (Zgomot. Strigăte: *Politica statului național e immorală?*)

Incontestabil politica statului național profesată de st. d. d. are o bază immorală, (Vii contraziceri în

stânga), ceea ce reiese evident, din declarația bar. Bánffy, că politica pe care o profesează acum, nu cuteza s'o profeseze pe vremea când ședea în fotoliul de ministru-președinte. Căci, On. Cameră, dacă politica aceea e justă, dacă să basează pe un fond moral, dacă politica aceea e de așa natură încât poate sta în fața forului conștiinței și a lumii întregi, atunci o putea profesa și pe vremea când era ministru-președinte. Dar n'a profesat-o, deoarece politica aceea are temeii immoral, care se împotrivesc legilor eterne ale firii.

On. C.! Fie convins st. d. deputat bar. Bánffy, că toți membrii camerei nu pot avea decât una și aceeaș țință: promovarea fericirii țării, augmentarea puterii statului și asigurarea progresului fiecărui popor. Sunt însă diferite părerile asupra cărărilor pe cari mergând înainte am pute atinge aceeaș țință. Cărarea pe care urmează bar. Bánffy și pe carea dorește să-l urmeze întreaga țară, e calea încălcării dreptului, care însă e în contra firii, căci împiedică desvoltarea călităților dăruite de Dumnezeu.

Calea pe care purcedem noi, și Vă rugăm să purcedeți și DVoastră, e calea dreptății, calea desvoltării naturale având de lozincă deschiderea drumului pentru desvoltarea liberă a tuturor forțelor naturale. Alegeți între aceste două cărări. Vă pot însă asigura, că un singur lucru este peste orice îndoială, care nu se poate resturna: ce-i immoral și nenatural trebuie să se prăbușască; tot ce e înzestrat cu dăinuire și viitor se basează pe dreptatea dumnezeiască și pe legile naturii. Politica suprimării și a violenței e însă imorală și nedreaptă, de aceea trebuie să se prăbușască. Și dacă bar. Bánffy va mai ajunge încă odată la înălțimea, de unde a tronat odată, va trebui să cadă față cu legea eternă a dreptății.

On. C.! Sincer mărturisind n'am avut de gând să iau cuvântul cu prilejul discuțiet adresei, din motivul, că la cea dintâi privire a celor două adrese, poate ajunge ori-cine la convingerea, că adresa DVoastră caută expediente și, prin necesitate, acopere unele lucruri, cărora nu li se pot da expresiune în cuvinte. Adresa noastră însă poartă timbrul nediscutabil al sincerității și al patriotizmului, al veritabilului patriotizm. (Vii contraziceri din dreapta și din stânga). Între astfel de împrejurări On. C., n'ar fi fost lipsă să-mi ridic glasul, cu atât mai vârtos, că nici majoritatea n'a aflat de necesară sprijinirea adresei prezentată de ea. Și dacă totuș vorbesc On. C., e, că la desfășurarea discuției s'au aruncat invective, pe cari ar fi greșală politică — cred eu — să le lăsăm fără respuns, și o fac aceeașta, cu toate că văd nervositatea și impaciența, cu care st. guvern și majoritatea urmăresc vorbirile noastre.

Permită-mi On. C., să observ, că st. d. deputați află de nemotivată participarea noastră la discuția aceasta, deși la discuția adresei în 1896 au luat parte 64 deputați, atunci când Camera avea de fapt o mulțime de agende de lipsă arzătoare. DVoastră acum ne luați în nume de rău, că vorbim vrând să se macine cu mare grăbire discuția adresei și a bugetului, ca să puteți merge acasă cât mai curând — la odihnă. (Contraziceri în stânga).

Olay L.: Aceasta s'a făcut în interesul națiunii magiare și nu în contra ei! (Zgomot îndelung în stânga și în mijloc).

Președintele: (Sună). Mă rog de liniște!

— Dintre reproșurile, de cari avem parte, vreau să mă ocup în deosebi cu unul, care privește recunoașterea partidului nostru.

Negarea partidului nostru ca atare, mi-se pare ca o continuare a ordinului lui Hieronimy de pe vremea partidului liberal, — continuarea acelu sistem politic, pe care îl credeam prăbușit. E curios, că DV. salutați prăbușirea vechiului sistem numai când e vorbă de încetarea unor lucruri neplăcute pentru DV. dimpotrivă nu vă bucurați de nimicirea aceluia, ci sprijiniți chiar perpetuarea lui, când e vorbă de lucruri, cari invoalvă vătămarea *postulatelor noastre legitime*.

On. C. Formarea unui partid e espresiunea părerilor politice, iar părerea politică e efluxul necesar al libertății de gândire. În urmare, dacă DV. nu recunoașteți dreptul nostru de a ne constitui în partid, dacă DV. în mod absolut negați existența unui partid politic, atunci atăcați libertatea gândirii și a opiniilor. (Vii contraziceri în stânga).

Vreau să atrag atenția în privința aceasta la împrejurarea, că dacă împedecați formarea vre unui partid în contra libertății de gândire prin aceasta inaugurați absolutismul, în fața căruia nu mai rămâne altceva, decât occultismul politic, sau conspirația. Sistemul actual trebuie să ducă la absolutism și la toate relele ce urmează din el în moment ce partidele politice și programele lor sunt legate de libretul de toleranță. (*Așa e!* pe băncile din mijloc. Strigăte din stânga: *Foarte de spirit!*)

On. C. E principial immoral a nega formarea unui partid și de a condiționa programul unui partid de voința majorității. Negarea existenței programului nostru, și tragerea la îndoială a dreptului de a ne constitui ca-partid, e o greșală și immoralitate îndoită, căci împedecați prin ea mai întâi libertatea opiniei, apoi împedecați apărarea intereselor acelora, căroră

le aparținem. On. C. DV. spuneți că n'am avut drept să ne organizăm pe bază națională, spunând, că organizarea aceasta apără interese așa de deosebite și particulare încât nu poate avea loc în casa țării. Fie-mi permis să mă ocup cu chestia aceasta, din două puncte de vedere.

Sunteți DV. convinși, că noi luptăm pentru interese particulare? Căci dacă aceasta e convingerea DV. vă pot încredința, că sunteți în rătăcire, de oarece partidul nostru nu și-a luat numirea dela singuraticii membri, ci dela *principiul politic*, spre a cărui realizare țintește, care principiu e regnicolar țintind spre binele tuturor cetățenilor din această patrie. Și care e *principiul acela politic, care formează temeiul partidului nostru? Principiul național, adică pretensiunea ca să se asigure libera dezvoltare pentru toate naționalitățile din această țară, dându-se toate cautelele necesari pentru asigurarea acestei libere dezvoltări conform însușirilor lor proprii și specifice în scopul perfecționării acestora.*

Dar supunând, că am represinta interese particulare, nici atunci nu ați avea drept să negați partidul nostru, pentru-că atât interesele specifice naționale și sociale, cât și celealalte interese particulare pot fi aparate și represintate cu tot dreptul. Că întru cât e just aceasta, dovedește chiar chipul cum sunt formate unele parlamente în cari adese reprezentanța singuraticelor cercuri de interese este asigurată prin instituțiuni speciale.

Pentru-ca să se vadă cât de justă și cât de legală este gruparea noastră în partid și cât de volnică este procedura DV. mă provoc și la Germania, despre care doar nu veți putea nega, că este, și că tinde

să se susțină ca stat național. În Germania sunt Poloni. În Germania atât în Reichstag, cât și în camera prusiană, Polonii au club separat. Se poate, că unii dintre membrii acestei Camere vor trage la îndoială spusele mele, de aceea mi-am câștigat o dovadă de neresturnat, anume scripta clubului polon, care sună din cuvânt în cuvânt astfel: (Cetește): „Noi atât în camera prusiană, cât și în adunarea imperială germână suntem organizați, ca club politic independent. Ca atare suntem recunoscuți atât din partea guvernului, cât și de către partidele germane și anume suntem recunoscuți, ca partid, care își are de bază apărarea drepturilor națiunii polone. Fiind dar partid independent, avem președinte, care are loc și drept de vot în consiliul prezidenților și în proporția noastră numerică, avem loc și drept de vot în comisiuni și dreptul acesta încă nu ni-l'a disputat nime. Ca partid independent facem propuneri independente.“

On. C. Dacă DV. vă provocați la Germania... (mare sgomot).

Președintele (sună). Rog liniște!

— Dacă DV. vă provocați la Germania, când vreți să acoperiți, cu un vâl cât de cât de îndreptățit procedura DV. față de noi, fiți cel puțin echi-tabili și provocați-Vă și atunci la Germania, când e vorbă de un lucru, care revine în favorul nostru. Dacă aceeași Germanie, la care DV. vă provocați într'una, recunoaște clubul polonilor, organizat pentru apărarea drepturilor națiunii polone, a acelei națiuni polone, a cărei stare de drept e cu totul alta, decât a noastră și cu cari ne reproșați neconținut, că situația noastră e mai bună decât a lor; — nu puteți nega nici D-voastră partidul nostru!

Altă obiecțiune în contra partidului nostru este, că în ajungerea țintei noastre politice ne aliem cu socialiștii și conduși de tendențe nepatriotice, am dori să realizăm programul partidei social-democrate. On. C., fie-mi permis să declar, — și nu cred, că se va afla om nepreocupat, care să nu aproabe cuvintele mele, — că sprijinesc, primesc și subscriu toate punctele din programul social-democrat, cari nu sunt în contradicție cu esența statului și a bisericii. (Aprobări. Strigăte: *Și noi le primim!*) Cel ce a studiat acest program, să poate convinge, că una din țintele lui este eluptarea drepturilor omenesti. În punctul acesta suntem de acord cu ei, căci și noi avem de țintă eluptarea drepturilor omenesti. (Aprobări pe băncile naționaliștilor). E natural prin urmare, dacă în lupta aceasta pentru drepturile omenimei nici decât nu ne vom sfii se încheiem alianță cinstită pentru o luptă tot așa de cinstită, chiar și cu socialiștii. (Vii aprobări pe băncile naționaliștilor. Zgomot în stânga).

On. C., Eu am studiat istoria magiarilor, și credeți-mă, într'adevăr cu mare mirare am observat, însușirea rasei ungurești de a putea scăpa cu pielea întreagă din mari încurcături, (Zgomot în stânga). Dar cred, că nu greșesc când constat, că rassa magiară n'are însușirea de a sti evita aceste încurcături. Dați-mi voie să aduc un mic exemplu de a ilustra, cum nu ști alege calea cea adevărată, când e vorbă de evitarea unei primejdii. Mă provoc la greva secerătorilor, care e aproape să erumpă. Așa cred, că greva muncitorilor va erupe din lipsa de lucru și în urma grelelor împrejurări de traiu, și astfel, după părerea mea, cercurile conducătoare de stat ar fi avut datorința să saneze răul acesta. Și în loc de aceasta,

ce s'a întâmplat? au ținut la îndemână mașini de arat și le-au pus la dispoziția publicului, pentruca lipsa de lucru și mizeriă să fie și mai mare. (Aprobări în stânga extremă: *Așa e! nu din lipsa de lucru, ci agitația e cauza grevei!* Zgomot, Prezidentul sună).

Apărarea drepturilor omenești și evitarea încurcăturilor, cari DV. nu le știți încunjură e ținta luptei noastre, luptându-ne cu mijloace curate și drepte, și nu mi-e teamă că ne vom depărta înfrânți ori rușinați din aceasta luptă.

Olay L.: Toți cetățenii au drepturi egali, fie Valahi, fie Maghiari!

— Convingerea noastră e, că interesele multor clase sociale nu sunt apărate după cum ar avea dreptul să o pretindă aceasta. Tocmai din acest motiv, nu suntem străini de înființarea acelor instituțiuni, cari au de țintă investirea cu drepturi a cutărei clase, ori a cutărui pături din popor ca se fie toată interesele apărate chiar și aici în sfatul țării. Aici e punctul unde ne întâlnim cu socialiștii. Aceasta e cauza pentruce noi — cu toate că formăm opoziția în Cameră — am declarat în mod cât se poate de loial, în proiectul nostru de adresă, și în declarațiile noastre anterioare că, din partea noastră, suntem gata și aplicați să sprijinim și să promovăm orice dispoziție, care are de țintă desvoltarea economică, culturală și socială a țării, și ne vom și țineà cuvântul în mod cinstit. Vă veți convinge, că nici când nu vom opri și nu vom pune piedeci în calea activității îndreptate în direcția aceasta. Binevoii a aduce proiecte de acestea și Vă asigurăm că noi vom fi cei dintâi, cari vom grăbi să contribuim cu votul nostru la realizarea lor.

Kun A.: Dacă nu ați face astfel, chiar oamenii D-Voastre v'ar da drumul!

— Altă obiecțiune e că proiectul nostru de adresă presintă situația înaintea lumii, în colori false. Dl deputat Günther, secretariul de stat al D-lui Ministru de justiție, ni-a reproșat, că, în proiectul nostru de adresă, vrem numai să trimbițăm în fața lumii mari, miseriile în a căror jug gemem. Colegul meu, deputatul Aurel Vlad, a cetit partea incriminată din proiectul nostru de adresă; eu dar nu-l mai cetesc, ci citez numai câte-va pasagii din proiectul DVoastră de adresă din anul 1896.

Deja in proiectul de adresă din 1892, partidul independent și 48-ist, in frunte cu Eötvös Károly spune următoarele: „Fiind-că alegerile s'au făcut în timp nefavorabil și cu o iuțală forțată, fiind-că s'au săvârșit abuzuri electorale în măsură foarte mare, noi nu putem recunoaște dieta drept expresiune curată a voinței națiunii“. Aceasta, așa cred, e o expresiune puțin mai puternică decât cea folosită de noi. Pentru proiectul nostru de adresă suntem timbrați de nepatrioți. Ei bine! eu nu vreau să fiu mai bun patriot, decât Eötvös Károly.

Fie-mi permis să cetesc acum proiectul de adresă prezentat în numele partidului independist în 1906, prin actualul ministru de justiție Polonyi Géza. Iată un pasagiu: (Cetește): „Fișpanii, oficialii, funcționarii și agenții, *asigurați fiind de resplată și că nu vor fi pedepsiți*, năpustiindu-se asupra alegătorilor, au început cu o sete nepotolită amăgirea și târgul, și dacă acestea nu ar fi asigurat izbânda, recurgeau la intimidări, persecuții și la forță. Prin fondul ei moral și de drept, noi credem, *că dieta aceasta e nelegală.*“

În proporție cu expresiunile acestea, cea incriminată din adresa noastră e numai apă sfințită (Stri-

găte în stânga: *Decât că D.-V. nu aveți dreptate!*). Majoritatea totdeauna zice, că opoziția nu are dreptate. Nu luați în nume de rău, dacă și aici mă declar că, în punctul acesta, nu vreau să fiu mai bun patriot nici decât Polonyi Géza.

On. C. M'a surprins mult primirea de care noi am avut parte aici. Sincer declar, că D.-V. nu puteți avea opoziție mai loială de cum suntem noi. (Strigăte: *Doamne ferește!*) Cu prilejul discuției pentru proiectul de adresă din 1896 precum amintisăi au luat parte la discuție 60 deputați și nimeni n'a timbrat ca nepatriotică opoziția de atunci. Noi am luat numai 13 parte la discuție și suntem timbrați ca nepatrioți. (Sgomot. *Presidentul sună.*) Măcar, că noi n'am făcut și nu facem altceva, decât că arătăm calea ce conduce la fericirea acestei patrii.

Presidentul: Rog liniște!

— D.-V. ne acuzați de nepatriotism — și, în definitiv ce e patriotismul? Așa cred, că e (Sgomot în stânga. *S'auzim! S'auzim!*) ocrotirea intereselor colective, complexul lucrărilor conduse de sentimentele altruiste. Cred, că nu e lucru greu să fi patriot, când e în mâna ta gloria, puterea dispozitivă și executivă. Întocmai precum nu e lucru greu pentru cel ce trăește în belșug și în splendoare să fie om cinstit și să observe legile și ordinea de drept, dar e greu să fie cinstit cel miser; acela care cascadează gura înaintea vitrinelor la lucrurile cele minunate, dar ținând neclintit înaintea ochilor echitatea și cinstea, nu sparge vitrina, ci merge mai departe flămânzând. Dați-mi voie să declar, că purcezând din acest punct de vedere, luând de bază complexul lucrărilor altruiste, eu și toți aceia cari ședem pe aceste bănci, ne ținem mai patrioți decât DV. (Contraziceri în stânga. *Aplauze*

pe băncile naționaliștilor). Căci expresiunea faptică a patriotismului nostru isvorește totdeauna din sentimente altruiste, dovedind în veacuri dealungul mare abnegație și poate și prea puțin egoism din parte-ne.

On. C. Nimic nu dovedește mai bine loialitatea noastră opozițională, decât faptul, că în proiectul nostru de adresă n'am pierdut din vedere situația cu adevărat grea în care se află actualul guvern și majoritatea; și n'am cercat să facem neplăceri cu înțepături mărunte, (Mișcare și strigăte în stânga: *Ipocriți! Ipocriți!*) căci noi știam, că acest guvern are îndatoriri excepționale, îndatoriri dinainte precisate, cari împlinindu-se au să pună bază unei desvoltări mai bune și mai teimenic pornite.

E adevărat, că proiectul nostru de adresă diferă esențial de al D.-V. căci proiectul D.-V. cum se vede, e compus în sensul ideilor st. d. deputat antevorbitor baronul Banffy, proiectul nostru însă nisuește, pe baza principiilor de dreptate și echitate, spre ținte cari ar trebui să fie nu numai ale noastre, ci și ale D.-V. a tuturor.

Punctul de mâncare al proiectului nostru de adresă, ca și al politicei noastre e convingerea, că organizarea țării trebuie să corespundă cu complexul populațiunei; trebuie să corespundă conținutului real al țării noastre, ca organizația aceasta să câștige complăcerea tuturor locuitorilor și tuturor claselor, să servească spre desvoltarea tuturor puterilor de folos, și astfel să putem apoi conta la aceste puteri, când organizația aceasta ar fi atacată, fie din afară, fie din lăuntru. DV. însă, în proiectul DV. mânceați din principiul, că statul acesta înainte de toate trebuie să fie național și că ori-ce mijloc e bun, care duce la această țintă.

Vă amăgiți cu gândul, că țara va fi aieva fericită, dacă ați câștigat mijloacele sigure pentru fortificarea acestui stat național. Concepția noastră divergează diametral opus de a DV., convinși fiind că puterile naturale nu pot fi suprimate și subtrase dela misiunea lor, că anumite stări nu pot fi susținute cu forța și că numai pe calea adevărului să poate purcede spre ținta comună: asigurarea păcii în întreagă țara.

Abstragând dela conceptul acesta, amândouă adresele se ocupă cu anumite scopuri nemijlocite. Până când însă, adresa DV. chiar și în acest punct e condusă de fantasmagorii — să mi-se ierte expresiunea — adresa noastră stă sigură pe punctul de vedere al dreptății și al imparțialității.

Înainte de toate vrem să resolvim, după cum vreți și DV., introducerea votului universal secret. Noi voim acest vot universal secret din un punct de vedere cu totul deosebit de al DV., și anume din punctul de vedere al dreptății și al prudenței politice (Mișcare și sgomot.) Căci dacă DV. vreți să introduceți și votul universal pentru anumite ținte înainte stabilite, atunci acela nu va fi altceva decât unealtă pentru ajungerea țintei fixate de DV. (Sgomot: *S'auzim! S'auzim!*)

Kubik B.: Aici nu se pot valida elementele discordante și cari gravitează în afară. (Mișcare.)

— Noi atât la reforma aceasta cât și la alte agende ale guvernului n'am lucrat din motive egoiste nici pentru anumite ținte mai dinainte stabilite, ci am mânecat dela adevăr, căci numai prin acesta putem ajunge la realizarea libertății și a drepturilor firești a omenimei. DVoastră vrând se condiționați dreptul devot de cunoștința limbei maghiare sau și numai de cunoștința scrisului și cetitului, perpetuați

și măriți nemulțămirea întregii țări. Căci doar (*S'auzim! S'auzim!* nu numai pe noi ne desparte de DV. idealul de stat național, ci și pe alte pături în-sămnate din societate, și pe toți aceia, cari nu se pot împăca cu perpetuarea dominațiunei de rassă și de classă. (Mișcare.)

Când noi declarăm în mod loial, că suntem cu toată curățenia sufletului nostru fi credincioși ai acestei țări, când declarăm, că abstrăgând dela ori-ce considerații, și noi vrem să augmentăm interesele colective a patriei, DV. ne reproșați, că noue nu ne trebuie statul unitar național magiar. Apoi On. C.! după-ce statul unitar național magiar înseamnă pentru noi renunțarea la cultura, limba și desvoltarea noastră națională, declar — și cred că toți Românii, Slovicii și Sârbii de bine vor fi de acord — că *nu ne vom împăca niciodată cu statul național magiar astfel contemplat, și nu vom fi nici odată adicții acestuia.* (Mișcare. Sgomot).

Olay L.: Atunci cărați-vă din țară. Mergeți în România! (Sgomot. Emigrați).

Prezidentul: Cer liniște, dlor deputați!

— *Nici când nu ne vom plecâ înaintea acestei idei de stat magiar, căci acestea ar însemna perrirea noastră.* Căci datorința de căpetenie a oricărui popor este să se apere pe sine însuș și naționalitatea sa. Partidul român (Strigăte: *Valah! Valah!*) slovac și sârb are de țintă asigurarea desvoltării culturale și economice pe seama poporului seu, câștigarea condițiilor necesare spre asigurarea acestei desvoltări.

DV. spuneți, că legile țării asigură mijloacele de desvoltare pentru toți fii acestei patrii. La aceasta eu însă adaug, că mijloacele asigurate prin lege

nouă nu ni se dau, ni se deneagă chiar, și că în conducerea faptică a vieții de stat să pun toate pedicele, ca individualitatea noastră națională să nu se poată desvolta nici pe teren cultural, nici pe teren economic. Asta ne îndeamnă, să pretindem drepturi naționale garanționale.

Kun Árpád: Ce fel de drepturi naționale?

— În proiectul nostru de adresă ne-am legat de condițiunile existente. Tocmai din acest motiv în proiectul, pe care avem onorul al prezenta, nu am pretins toate, pe cari ne era datorința politică să le pretindem. Astfel, deși ne era datorința politică, nu ne-am pretins în adresă restituirea autonomiei Ardealului, nici punctul I. din programul nostru din 1905 ca să fim recunoscuți de individualitate politică. Și acestea nu le-am omis doară, că am fi abstat dela ele, ci pentrucă ne-am ținut strâns de misiunea acestei sesiuni parlamentare, de problemele acestui parlament, cari vor avea să fie baza desvoltării noastre în viitor. Dar în principiu pentruce le pretindem? pentrucă experința ne-a convins, că desvoltarea noastră culturală și economică nu e asigurată fără drepturi naționale garantate prin legi. Dela DV. depinde, întru cât să se întroducă în practică aceasta concepțiã politică, căci dacă DV. ne puteți asigura — ceea ce eu nu cred — interesele noastre culturale și economice, fără drepturi naționale, dacă nu va fi lipsă ca să ne apărăm aceste drepturi și desvoltarea lor prin așezăminte naționale; de bună samă pretenziunile noastre se vor extinde la trebuințele reale. *Dar câtã vreme trebuie să privim cu jaluzie procedura celor ce deprind puterea de stat, până când vedem, că condițiile desvoltării noastre culturale și economice nu ni se oferă în aceeaș măsurã*

ca altei rase din țară, nu ne putem schimba convingerea, că progresul nostru poate fi asigurat singur numai prin drepturi fundamentale așa numite naționale.

Barta Ö.: Nu-i adevărat!

— Cred, că în curând, cu prilejul desbaterii bugetului, voi putea dovedi din datele finanțelor statului, că filerii aceia pe cari îi plătesc în dare eu și poporul meu, nu se distribuie în proporție cuviincioasă pentru acoperirea pretensiunilor noastre economice și culturale. (Zgomot).

Olay L.: Unde e deosebirea?

Prezidentul: Rog liniște!

— Activitatea statelor moderne nu se restringe numai la aceea, că lasă teren de dezvoltare, ci trebuie să și ocrotească dezvoltarea anumitor pături și anumitor clase sociali. (Mare Zgomot). Dacă DV. pune-Ți în practică datorința aceasta a statului modern pentru D-Voastră, și noi pretindem ajutorarea noastră culturală și economică, când pentru Magiari se face lucrul acesta. (Mare zgomot și strigăte: *Nu magiari, ci magiarime!*)

Barta Ö.: Vom sista activitatea Albinei și apoi ne vom îngriji de activitatea economică.

— Nu vreau să înșir nedreptățile de cari suferă poporul nostru, căci discuția adresei conform usului parlamentar e restrânsă la stabilirea programului de lucru, ar fi deci neavenit să înșirăm acum toate gravaminele noastre. Căci dacă am vrea să le înșirăm, nu ne-ar ajunge câteva ședințe, ca să le spunem până în cap. (S'auzim! S'auzim!)

Kallay L.: Calumniare audacter! (Zgomot).

— Eu așadar n'am de gând să înșir gravamine, ci numai să accentuez îndătoririle, cari credem noi

că se impun mai cu înzistență acestei adunări de deputați, de aceea dați-mi voie On. C. ca dintre aceste agende, înafară de chestia sufragiului, universal să mă mai ocup cu unele chestiuni de mare importanță.

Un vechiu gravamen al bisericii catolice este, că nu-și poate realiza autonomia nici după o muncă de 30 ani, în vreme ce autonomia celorlalte biserici e deja fapt împlinit. Tocmai de aceea salutăm cu bucurie punctul acela din Mesagiul de tron și din programul guvernului care privește punerea în vigoare a autonomiei catolice. Dar mărturisesc sincer, că mă umple și de îngrijire, căci în vreme ce se vorbește de autonomia catolică, nu se spune nici un cuvânt despre autonomia bisericii greco-catolice române. Cunososc dezvoltarea în trecut a acestei chestiuni și tendința de a contopi biserica greco-catolică în autonomia catolică regnicolară.

Metropolia greco-catolică de Alba-Iulia s'a instituit ca provincă bisericească deosebită prin bula papală „Ecclesiam Christi“ și ca atare s'a înarticolat în lege. În numita bulă papală se spune espres, că biserica greco-catolică are să-și îplinească agendele cu totul deosebit de biserica catolică, neatârând nici de primate și nici de alte organe ale bisericii catolice, prin urmare, dacă biserica greco-catolică de Alba-Iulia va fi contopită în autonomia romano-catolică regnicolară, în contrazicere directă cu bula numită, inarticolată în lege, aceasta ar înșămna de a dreptul o despoiere de drept (Zgomot). Tot asemenea nedreaptă ar fi și aceasta procedură, ca și aceea, că preoțimea greco-catolică dela sate încă nu are nici până azi întregirea de salariu, deși preoții dela celelalte confesiuni o au demult.

Barta Ö.: Dar ridică ajutorul regulat.

— Iar ajutoriul de stat să distribue în mod volnic și ilegal, țintind la adevărata umilire a preoțimei dela sate.

Presidentul: Cer liniște.

— Să nu creadă O. C. că eu ca gr. cat. vreau să apăr exclusiv autonomia bisericii mele. Din potrivă fiind convins în sufletul meu, că o condiție a desvoltării religioase este autonomia bisericilor, doresc să se asigure autonomia tuturor bisericilor de o potrivă. Credeți-mă, că nu cu mai puțină durere observ, dacă să atacă autonomia altei biserici sau să comit astfel de lucruri, cari vatămă autonomia bisericeii, fie acum, fie în viitor. Nu credeți, că nu mă doare, când văd de pildă cum biserica ev.-ref. autonomă și cu instituțiuni așa de frumoase, să luptă așa de mult, ca să câștige ajutorul de stat.

Nu mă bucur de aceasta, pentru-că ajutoarele acestea totdeauna se dau cu anumite gânduri rezervate și pe lângă anumite condiții. Ceea ce acuma este în avantajul bisericii reformate, îi va fi spre stricare atunci, când frânele guvernului nu vor mai fi în mâinile acelora, pe cari Domniile lor voiesc să-i vadă acolo. Eu am fost crescut în gimnaziul reformat din Zălau (strigăte din stânga: *Nu să vede!*) Și credeți-mi, că cu mult mai frumos trăiește în amintirea mea acel gimnaz, în simplitatea lui, când să susținea încă, cu venerabilii lui profesori, din propria putere materială, decât actualul gimnaz, cu splendidul său palat și cu profesorii plătiți de stat. Pentru-că mi-e teamă, că acel splendid palat nu mai odihnește pe aceleași sigure baze, pe cari odihnia vechiul și modestul dar totodată venerabilul edificiu.

Dar pe cum nu pot să socotesc îndestulitor programul guvernului pe terenul bisericesc, întocmai nu-l aflu îndestulitor nici pe terenul economic. Și nu-l aflu îndestulitor pentru aceea, pentru-că nu să află într'însul înșirarea aceea pragmatică, — o înșirare, care să eschidă ori-ce echivocitate — a acelor probleme economice, pe cari guvernul și le-a prefipt. Nu să află într'însul marcate în chip hotărît și detaiat nici darea progresivă, nici minimul de existență, pe cum am fi așteptat dela guvern cu tot dreptul. Dar nu-l aflu îndestulitor nici pentru aceea, pentru-că nu văd într'însul indigitarea multor astorfel de instituțiuni moderne, cari sunt neapărat de lipsă pentru-ca poporațiunea țării, cu deosebire clasele de jos, să se poată susține și să se poată afirma în emularea cea mare a țării și în concurența cea mare a lumii. Astfel ar fi înainte de toate introducerea „apărării caminului“, dorite din partea partidului meu, fără de carea poporul — eu, care trăiesc în mijlocul lui, o știu de bună samă — nu să poate mântui de ruină și de pustiire totală, pentru-că cu slaba-i putere nu poate să reziste concurenței, căreia este expus, în mersul de desvoltare a statului modern și în lupta aceea, ce trebuie să o susțină față cu celelalte clase sociale.

Toți constatăm cu inimă îndurerată, că puterea materială a țării e slabă; toți simțim povara, ce sarcinile publice o pun pe umerii nostri, toți simțim, cu deosebire aceea, că poporul agricol într'atâta geme sub sistemul actual de dare, încât într'adevăr e cu neputință, ca să propășească și să se desvoalte. În butul acestora, reforma dării de pământ nu e accentuată în proiectul de adresă al majorității cu aceea hotărîre, ce în chestiunea aceasta, pe dreptul am fi așteptat-o dela majoritate. E adevărat, cunosc acele

greutăți ale realizării practice, de cari e legată deslegarea acestei cestiuni, dar eu așa cred, că nu să va afla în Casa aceasta un singur om, care nu ar fi gata să conlucre, dând toate mijloacele de lipsă, pentru-ca guvernul să realizeze reforma dării, ca prin aceea, să ajute poporului ce nu să poate desvolta sub povara acelor greutăți, ce îi apasă umerii. (Aprobări în centru). Dar nu numai sistemul acesta al dării de pământ constituie un vechiu gravamen, ci și compunerea catastrului. În cercul acela mare de muncă, ce guvernul și l'a prefapt în programul său, așa cred, nu ar fi fost necorect, dacă s'ar fi susceput reformarea acestei instituțiuni, ca așezându-o pe baze moderne se putem sana acele rele ce rezultă din catastrul de azi privitor la dare și la relațiile de proprietate.

Onorată Casă! Se nu timbrați debutul nostru de aci de o lucrare pusă în serviciul exclusiv al unei rasse. Noi, după convingerea noastră cea mai adâncă, ne-am angajat, atunci când ne-am cerut un loc în aceasta Casă, nu numai la apărarea neamului nostru românesc, ci am dorit să ne angajăm la apărarea tuturor acelor interese, a căror cultivare, din punctul de vedere al desvoltării economice a țării, e necesar. (Aprobări în centru). După-ce însă în adresa noastră văd mai bine exprimată îngrijirea acestor interese, eu primesc proiectul înaintat din partea amicului meu Polit. (Aprobări și aplauze pe băncile naționaliștilor).

IV.

Colonizări.

Ședința din 22 Iulie.

— On. Cameră! Vreau să vorbesc pe scurt la poziția aceasta ca să motivez, pentrucă noi, cari dealtcum suntem aderenții parțelării marilor posesiuni, chiar această poziție, care să ocupă cu colonizarea, nu o putem accepta. Această mă silește, să declar, că noi nu pentru aceea nu primim poziția aceasta din bugetul ministerului de agricultură, că doar' în principiu nu am fi de acord cu colonizarea, sau pentrucă doar n'am înțalege importanța și valoarea colonizării din punctul de vedere al economiei publice și naționale, ci pentrucă felul cum la noi să face și să administreează colonizarea, preste tot nu este potrivit, nu este cores-punzător binelui țării și raporturilor economiei publice.

Nu vreau, să abuzez de paciința Camerei și de scurțimea timpului, căci dacă ași dori așa ceva, n'ar fi lucru mai ușor, decât să dovedesc prin date statistice, că toate colonizările, cari nu să efeptuesc din punctul de vedere al economiei publice, ori din punctul de vedere social, *ci numai din motive politice* zic, întreg sistemul de colonizare in acest spirit pretutindenea s'a sfârșit cu fiasco; de data aceasta nu mă provoc decât numai exclusiv la Germania, la Prusia.

Ne doare mult pe noi locuitorii nemagiari ai acestei țări, că din această cestiune, care

propriamînte ar fi o cestiune socială și de economie publică, de asemenea să face cestiune națională maghiară, și să purcede în ea pe calea semnalată de antevorbitorul meu dl deputat Baronul Desideriu Bánffy, adecă pe calea care ar avea menirea să ducă la crearea așa numitului stat unitar național magiar. Nu odată am avut privilegiu să dovedesc, că purcezând pe calea aceasta, nu să va ajunge la crearea statului unitar național magiar, ci să vor ruina interesele vitale ale acestei țări.

Colonizarea fără îndoială este o importantă cestiune de economie publică, și este chemată să saneze multe rele sociale. În cazul acela însă, când colonizarea nu va fi dusă la îndeplinire în mod obiectiv și fără nici un prejudițiu, ci să va pune în serviciul oarecărui scop politic înainte construit, atunci să va ajunge chiar contrarul, adecă economicește colonizarea nu va produce nici un rezultat, iar de altă parte va înamări pe locuitorii preterați ai țării acesteia.

Din poziția ce e sub desbatere reieasă, că spre scopuri de colonizare să cheltuiesc anual 900.000 cor. Tot din acest budget vedem, că venitul capitalului folosit pentru colonizări, ori ca amortizare, ori ca interes face 1,700.000 cor. Din banii statului așa dar să efeptuiesc spese mari, și cu adâncă durere trebuie să constatăm, că din această sumă uriașă nici măcar un filer nu ajunge altora, decât numai exclusiv acelora, pe cari Dumnezeu i-a lăsat să fie Magiari.

Alesandru Tutsek: Acestea sunt vorbe înspre afară! (Zgomot. Prezidentul sună).

— Dacă aş vrea să vorbesc înspre afară, aş dovedi cu date statistice, că am dreptate. Eu însă vorbesc numai pentruca să atrag atențiunea dlui

Ministru și a parlamentului asupra stărilor nedrepte și ilegale, în care ne aflăm, și pentruca să le atrag atențiunea asupra primejdiilor, în cari poate ajunge țara în urma acestei proceduri.

On. Cameră! Din conspectul înaintat reieasă, că pentru colonizări s'a destinat un teritoriu de aproape 15.000 iughere, care în parte este, iar în parte așteaptă să fie colonizat. Ași dori mult, să mă combateți, dar totuși afirm, că din acest teritoriu uriaș locuitorilor nemagiari nimic nu le-ați dat. Față cu acestea ne-ați pute înputa, că noi nu cerem, și că nu sunt alți oameni coloniști decât Magiarii. De n'aș cruța vremea, așa arăta că la toate posesiunile de colonie să însinuă foarte mulți și nemaghiari, dar nu vreți să-i primiți.

În Transilvania, pentru exemplu, întreg hotarul comunei Șarmasul mare este posesiune domonială, și mulțimea de locuitori abia are 500 iughere. Acolo statul mai înainte cu vre-o câțiva ani, pentru colonizare a cumpărat posesiunile imense a proprietarilor mari și din acelea nici un iugher nu a dat locuitorilor din comună, astfel, că aceștia cari până aici trăiau muncind pământul domnesc au fost siliți să emigreze. Tot în anul trecut în comitatul Clujului la parțelarea moșiilor lui Bornemissza cu Kemény locuitorilor de acolo cari sunt români nu li-s'au vândut nimic, ci s'au importat oameni de airca. (Zgomot. Prezidentul sună).

Toate acestea sunt potrivite să ne convingă pe noi și pe ori cine despre faptul, că țara aceasta, statul acesta, și conducătorii de acum ai acestui stat, și cercurile sale diriguitoare *nu îngrijesc de-o potrivă de interesele tuturor locuitorilor acestei țări, și nu nivesc a promova cu egale măsuri*

dezvoltarea economică a tuturor locuitorilor. Voiu
dovedi aceasta și la poziția următoare.

On. Cameră! Noi întru adevăr suntem aderenții colonizării, dar noi dorim să ducem la îndeplinire colonizarea din punctul de vedere al intereselor sociale și economice. Când însă prin această colonizare, ce eminent este un interes de economie publică, să servesc unele scopuri politice, atunci să poate prevedea, că aceea trebuie să fie fără rezultat, și tot atunci noi, care între astfel de împrejurări nu ne putem împărtăși de binefacerile statului în așa măsură, pecum avem drept la ele, nu putem face alta, decât să rugăm cu adâncă amărăciune pe Atotputernicul, ca să lumineze cercurile dătătoare de ton ale țării despre adevărul, că de toate popoarele și de toți fiii țării într'o formă trebuie să se îngrijească, dacă vreau, ca fiecare fiu al țării pe o formă să-și iubească, și în primejdie, să-și apere patria.

Lengyel Zoltán: În România n'au colonizat nici un Magiar!

— În România peste tot nu e obicei, acolo nici Români nu colonizează.

Convingerea noastră este, că și colonizarea trebuie să fie cuprinsă între mijloacele de rezolvire ale cestiunei, pe care o numim cestiunea emigrării. Cestiunea emigrării la noi este cu mult mai arzătoare, decât ca peste aceea să se treacă fără nici o observare, și eu din inimă regret, că în legătură cu budgetul portofoliilor desbătute până acum, și mai ales din scaunele ministeriale nici o decherațiune nu s'a făcut din care s'ar putea deduce, că vrea sanarea temeinică a relelor emigrării.

Mai ales budgetul ministeriului de interne și agricultură sunt chemate să ajute în privința relelor

acestora, dar chiar dnii Ministrii de agricultură și de interne au fost aceia, cari au ignorat cu desăvârșire aceasta cestiune.

Pentru împiedecarea emigrațiunei ne stau la îndemână mai multe mijloace, de cari însă astă dată nu vreau să mă ocup. Voiu avea însă privilegiu mai târziu să revin asupra acestei cestiuni. Dar între acelea mijloace unul, și încă cel mai important, este chiar colonizarea, din punctul de vedere, că forța de muncă să se împărțească în țară în mod corespunzător. Dar dacă D-Voastră nu din acest punct de vedere colonizați, ci acolo unde să află de fapt lipsă de muncă, unde lipsesc mijloacele de traiu, mai aduceți încă și oameni străini, atunci e natural, că cetățenii din acele locuri sunt siliți să emigreze, și astfel prin acțiunea de colonizare, prin care propriaminte ar trebui ca să ridicați binele public, situațiunea, și dealcum tristă, o îngreunați încă și mai tare. *Pe banii statului faceți politică magiarizătoare și banii nostri îi folosiți spre însă-și extirparea noastră.*

Din motivele acestea, noi această poziție și mai ales acest titlu nu-l putem accepta, de oarece vedem, că și această poziție este una dintre acelea acăror scop nu este promovarea binelui tuturor locuitorilor din stat, ci este o alergare după o idee fixă, carea de o veți continua tot așa și pe mai departe, va aduce această țară la marginea prăpăstiei. (Aprobări pe băncile deputaților naționaliști).

V.

Chestia săcuiască.

Ședința din 22 Iulie.

— On. Cameră! Vreau să vorbesc pe scurt la acest punct, și să arăt cât de importantă este executarea legii, — poate mai importantă decât crearea aceleia, — și să motivez pentru ce noi, cari propriaminte suntem aderenții sprijinirii din partea statului a economiei publice, nu putem accepta această poziție din budget. Punctul nostru de vedere este, că statul are datoria să se sprijinească toate existențele mai mici, mai slabe în asigurarea ființei lor de economie publică, dar vrem că această sprijinire să fie la fel, egală pentru toate popoarele țării. Dar cum să face, această sprijinire? Putem vedea și la poziția aceasta a budgetului, din care e evident, că pe titlul ajutorării poporului săcuesc din Transilvania este proiectată anual suma de 414,000 coroane. Țin să spun, că eu n'am nici o escepțiune în contra ajutorării poporului săcuesc, dar vreau, nu numai, ci pretind, ca în același raport, cum să ajutăm un popor, întocmai să se ajutore și celelalte popoare a-le țării. (Aprobări la mijloc).

Un întrevorbitor a zis, că la timpul său pe toți îi vor ajutăm, dar ordinea lucrurilor este, să se ajutore acela care are mai mare lipsă de ajutor; iar dacă luăm în considerare acest principiu, citez a

afirma, că nu poporul săcuiesc este acela, eare în prima linie este avizat la ajutorare. (Sgomot. Prezi-dentul sună).

On. Cameră! Eu am cutreerat, cu esecțiunea Murămurășului, regiunea de dincolo de Tisa, cunosc și Săcuimea, dar cunosc și ținuturile locuite de Ro-mâni, și cu conștiință liniștită pot spune, că în re-giunea românească nu un loc, dar număroase părți să află, unde situația economică este cu mult mai nefavorabilă decât a Săcuimii.

Sümeği Vilmos: Ar trebui de sece ori atâța Săcui, și de sece ori mai puțin Români.

— Știm ce înseamnă, când un popor numai în anul următor își îmblătește roada. Pofțiți mergeți în Săcuime, și îndată veți vedea, că aproape la fie-care econom săcuiu grâul din anul acesta așteaptă înblătutul din anul viitor....

Vilmos Sümeği: Măcar de ar fi drept!

— ... astfel că, în vreme ce poporul nostru deja prin Decembrie, Ianuar e silit să-și vândă, să-si prădeze roada, și deja în Februar trăiește cu bucate din împrumut, poporul săcuiesc roada din est an o cruță pe anul ce vine.

Când vorbim la poziția aceasta, dorința noastră este, ca paralel cu ajutorarea poporului săcuiesc să fie ajutorat și poporul nostru din Transilvania, care economicește să află într'o stare foarte înapoiată chiar în urma împrejurărilor sale materiale mizere și mărginite.

Dați-mi voie să spun, că acțiunea săcuiască deja la inaugurarea ei n'a avut de țintă numai desvoltarea economică, și peste tot nu aceasta i-a fost ținta adevărată, ci s'a folosit ca instrument,

și tot ca instrument a fost depusă în mâinile guvernului, cu acel scop, ca pe poporul magiar să-l grijască, să-l întărească față cu poporul român, și întărindu-l — precum adeseori s'a spus, eventual și cu prețul mărginirii economice a poporului românesc — să fie bastionul, cetatea de apărare magiarismului în părțile transilvane.

Eu protestez categoric în contra principiului de a să sprijini din vistieria și din averile publice, ale statului un popor, față cu alt popor aflător într'o mizerie netăgăduită.

Mi-s'au făcut obiecțiuni, că aceasta este un bagatel în raport cu cheltuelile țării de sute și sute de milioane. Apoi de o parte, nici noi nu vrem mai mult iar de alta parte vreau să observ, că aceasta este numai o mică parte a forței materiale, prin care poporul săcuiesc să sprijinește în Transilvania.

Sümegei Vilmos: Nici pe acela nu-l ajutoră în destul!

— Eu am informațiuni positive, că să urcă la sute de mii, și la milioane suma pe care institutele de păstrare săcuiești o primesc din banii statului, ca bani ieftini, cu $1\frac{1}{2}$ procente.

Kállay Toma: În comitatul Ciucului plătesc 18%.

— Un deputat dl Z. Lengyel, a făcut mențiune despre băncile românești. Recunosc, că băncile românești, mulțămită lui Dumnezeu, prosperează. Aceasta însă nu vine de acolo, că ar lucra cu interese mari, și că ar despoia poporul, ci de airea: din cruțare. La noi la institutele de păstrare românești funcționarul este funcționar și nu „domn,” este adevărat servitor al poporului, și la noi oamenii aplicați la institutele de păstrare nu să plătesc cu zeci de mii, ci cu

câteva sute de floreni, și prin urmare e lucru firesc, dacă băncile prosperează.

Pentru aceasta l-am rugat pe antevorbitorul meu dl deputat Lengyel, să binevoiască a aduce exemple, și iacă s'a arătat cu banca de păstrare „Silvania“ din Șimleu. Foarte rău și-a ales însă exemplul, că și eu sum din comitatul Sălăgiului, tatăl meu a fost avocatul bancei acesteia și cunosc bine împrejurările. Cât de bine sunt informați domnii, și cât de bine informează ei lumea, reiasă și de acolo, că dl deputat, a spus, că capitalul institutului de păstrare Silvania este 100,000 coroane.

Szász Iosif. Ce este Silvania aceia? (Zgomot).

— ... iar venitul 39,000 coroane, în vreme ce capitalul institutului este 300,000 coroane, și venitul 59,000 coroane.

Lengyel Zoltán: N'am vorbit despre starea de acum.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Această bancă s'a înființat cu 150,000 coroane, deci nici odată n'a avut un capital fundamental de 100,000 coroane, și venitul anual nu face 39% al capitalului, ci cu mult mai puțin, și la sumă aceasta încă numai așa a ajuns, că directorul și ceilalți funcționari nu au o leafă de 5—6000 floreni, precum la alte institute de păstrare, și banca este aranjată așa, ca să deie cât mai mult ajutor poporului.

În ce privește acuza adusă contra băncilor românești, că acestea ar deposeda pe Magiari, îl provoc solemn pe dl deputat Lengyel Zoltán, să binevoiască a numi măcar și numai un singur caz, căci eu față cu d-sa nu unul, dar și o sută de exemple pot spune, când pe publicul magiar chiar noi l'am mântuit nu odată din critica sa situație.

Iar că băncile noastre ar face politică, este neadevăr, și în contra acestei acuse protestez sărbătorește.

Eu sum avocatul uneia dintre cele mai mari bănci din comitatul Albei-inferioare, și ca atare provoc întregă obștea magiară din acest comitat, să spună, adevărate sunt ori ba vorbele mele. Cu sutele ași putea aduce exemple, că noi am mântuit mulțime de Magiari, câte odată chiar dinaintea institutelor ungurești. Nu vreau să fac împrutări acestor institute, că și acestea sunt institute solide, dar constat numai că în vreme ce noi lucrăm cu 8—7 și 6%, până atunci institutele de păstrare magiare trec și preste 10%, și la încassare sunt cu mult mai severe.

On. Cameră! Eu m'am adresat cătră On. d. Ministru, să-mi numiască o singură colonie, unde au fost colonizați Românii, dar mi-a rămas dator cu răspunsul, de oarece singur e silit a recunoaște, că coloniile au fost provăzute cu Magiari, și au fost preterați toți acei locuitori din comune, cari au fost de altă naționalitate, deși aceștia ar fi fost aplicați să solvească cât de mari sume, în bani gata, pentru pământul ce li-s'ar fi dat.

Nici cestiunea colonizării, nici acțiunea de ajutorare nu este potrivită spre a consolida această țară, ci este bună numai pentruca *să ne înspire neîncredere, de oarece naște în noi convingerea, că forța materială a statului, care să derivă și din filerii nostri, se întrebuintează spre înapoiarea materială și culturala a poporului nostru față cu alte popoare, și mai ales față cu rassa magiară.* Când așa dară noi vedem acest fel de acțiune, datorința noastră este, nu numai în interesul rasei noastre, ci și din punctul de vedere al intereselor adevărate ale țării, să protestăm în contra acestei acțiuni.

Eu declar, că n'am nici o excețiune în contra ajutorării poporului săcuiesc, dar doresc ca și poporul meu să fie ajutat.

Motivarea care să aduce în afacerea săcuiască cu privire la împrejurarea că pentru anul curent se preliminează cu 65.000 coroane mai mult decât în anii precedenți, ne face însă deplină lumină. Nu vreau să o cetesc din cuvânt în cuvânt, ca să nu uzez prea îndelungat de paciință On. Camere. Citez numai motivarea care zice, că trebuesc pe anul curent cu 65.000 coroane mai mult decât în anii precedenți de oarece acțiunea săcuiască trebuie să se extindă și și asupra comitatelor Târnavă-mică, Turda-Arieș și Brașov, și apoi adaogă, că de aceasta este lipsă din punctul de vedere al locuitorilor magiari, respective ciangăi, ai acestor trei comitate. Dar, mă rog de iertare, dacă ziceți, că porniți acțiune săcuiască în interesul celor trei comitate curat săcuiești, în contra acesteia poate mai puține excețiuni ași avea. Când însă e vorbă de alte trei comitate, în care sprijiniți în potruva celorlalte popoare numai pe Săcui, adecă nu atâta pe Săcui, ci întreagă societatea magiară căci — pe cum voiu dovedi-o, Săcui în aceste comitate sunt foarte puțini, — atunci să nu-mi luați în nume de rău, dacă din nou accentuez, că în butul chiar al dechierațiunii Onoratului Domn Ministru, sunt nevoit a-mi susține a afirmarea, *că cercurile diriguitoare ale statului nu îngrijesc deopotrivă interesele materiale ale tuturor popoarelor din țară.* (Zgomot continuu în stânga. Președintele sună. O voce: *Țineți cu noi!*) Pe noi numai atunci ne chemați, când trebuie să luptăm, dar când trebuie să împărțim, atunci nu ne cunoașteți. (Zgomot. Strigăte în strânga: *La luptă ați fost acolo?* Președintele sună). Raportul mai zice, că

trebuie ajutorat poporul agricultor săcuiesc. Din aceasta ar rezulta, că de fapt numai poporul agricultor săcuiesc primește aci spriginire. Dar eu, care sunt din părțile acelea și adeseori am cale în spre Săcuime, pot afirma, că din banii aceia pe cari DV. i-ați destinat pentru ajutorarea poporului agricultor săcuiesc, o bună parte abia se va întoarce spre scopul acesta.

E fapt că adeseori servește mai mult spre binele proprietarilor de pământ, așa că unul pentru exemplu își cumpără cu preț avantajos 8—10 vite, iar bietul popor rămâne fără vacă, dacă nu-i destul de dibaciu.

Căci și din aceasta se fac treburi de clică. (Din mijloc: *Așa-i!*)

Multe date a-și mai avea pentru a face evidentă corectitatea, dreptatea și equitatea punctului nostru de vedere, de data aceasta însă, am vorbit exclusiv numai cu intenția de a preciza punctul nostru de vedere principiar, căci nu am vrut să abusez de timpul, ce și altminterea este atât de scurt. Dar și până când, cu privilegiul desbaterii budgetului viitor, vom tracta cu deamănuntul aceasta, și alte chestiuni importante economice, rog pe Onoratul Guvern, să *binevoiască a face obiect de studiu din chestiunea aceasta, ca ajutoriul de stat pe venitor să se deie nu numai rasei magiare, ci tuturor popoarelor acestei țări*, (Aprobări din mijloc), *pentru-că numai fericirea tuturor popoarelor din țară asigură viitorul țării*. (Aprobări vii în mijloc).

VI.

Căile ferate de stat.

Ședința din 23 Iulie.

— On. Cameră! Punctul de mânăcare al vorbirii mele este, că instituțiunea căilor ferate de stat ungare trebuie să fie departe de toate nizuințele, cari stau în serviciul unor anumite scopuri politice. Scopul vorbirii mele este, să arăt, că în sinul căilor ferate reg. ung. încă să practisează un curent politic, care subversează în toate ramificațiunile vieții de stat. Acest curent este tendința, că și la căile ferate de stat să se restrângă toți cetățenii nemagiari, nizuind ca întreaga organizațiune a căilor ferate de stat să se pună în serviciul acelui principiu politic, care preterează pe cetățenii nemagiari ai statului.

Menirea căilor ferate de stat este, ca se promoveze circulația, dividarea mărfurilor și întreprinderile. Lucru firesc, că aceasta menire numai atunci să poate săvârși în mod mulțămitor pentru toți cetățenii patriei, dacă funcționarii de serviciu cunosc limba locuitorilor din părțile unde sunt aplicați. A devenit însă praxă, că în părțile locuite de diferite naționalități să aplică indivizi de aceia, cari nu numai nu cunosc limba respectivelor naționalități, ci singur am experiat, că întru cât ar și cunoaște-o, nu vreau să o folosească; ba mai mult, cunosc atare șef de gară, care a oprit

categoria, ca în sfera de acțiune a căilor ferate de stat să se vorbească altă limbă, decât cea magiară, și a demândat să nu se folosească de limba locuitorilor respectivului ținut. Sunt convins, că aceste transgresiuni să săvârșesc fără știrea guvernului, și tocmai de aceea amintesc lucrul acesta, ca să am privilegiu a ruga guvernul, să dispună între marginile posibilității fără amânare, ca la căile ferate de stat să se aplice indivizi, cari cunosc limba respectivului popor, și să pună capăt acelor abuzuri cari nu îngăduie folosirea limbii proprii aceluia, care vrea să uzeze de acțiunea căilor ferate.

De asemenea adeseori obvin cazuri de acelea, când un călător cere bilet la cassa căilor ferate, sau vrea să expedeze mărfuri, și simplaminte să alungă dela cassă, dacă nu vorbește ungurește, sau nu spune numele magiar al localității. (Zgomot).

Prezidentul: Rog liniște!

— Eu sum de părere, că numele istoric al singuraticelor comune are îndreptățire în țara aceasta.

Leopold Kállay: Este lege!

— Numirile oficioase ale comunelor încă nu sunt stabilite, și orice numire în circulație, este îndreptățită și funcționarii sunt dători să o știe. (Zgomot și contraziceri).

— Eu singur cunosc un caz, că pe simplu motiv de a nu fi cerut cineva bilet ungurește dela un funcționar, care altminterea poședea limba română, respectivul a fost alungat dela cassă, iar când s'a urcat pe tren și fără bilet, a fost dat afară și tractat cu brutalitate. A pune în praxă principiul șovinismului și în astfel de cazuri, eu cred, că preste tot nu e potrivit spre a face să simțească ori care fiu al țării adevăratul folos al acestei instituțiuni.

Dar la căile ferate de stat reg. ung. să mai petrec și alte abuzuri față de locuitorii nemagiari. Este o veche tânguire a muncitorilor și aplicațiilor dela căile ferate, că direcțiunea căilor ferate mai înainte cu vreo câțiva ani a dat ordin prin care i-a obligat pe aplicații căilor ferate, să-și magiarizeze numele. Însu-mi am văzut ordinațiunea, pe care mai înainte cu 7—8 ani a dat-o direcțiunea căilor ferate dela Cluj. Dacă un aparat officios le atacă indivizilor însușirea cea mai specifică, numele, așa cred, că aceasta este un abuz, care nu-i de lipsă să-l analizez mai pe larg. Rog deci pe On. Guvern, să dispună, ca atari abuzuri să nu să mai întâmple.

Asemenea să mai observă abuzuri și la aplicarea muncitorilor. Sunt din Transilvania, și știu, că pe întreagă linia dela Orade și până la Predeal nu aplică muncitori români decât numai în cazul, când nu sunt de BCEI Cluj (Central University Library Cluj) cei magiari.

Somogyi Aladár: Aceasta nu-i adevărat!

Prezidentul: Rog pe dl deputat Somogyi să nu întrerumpă.

— Lucrul stă așa, că pe întreagă linia aduc muncitori din Săcuime, din părțile Huedinului și ale Brașovului, iar muncitori români aplică numai atunci, când Unguri nu mai sunt. E de înșămnat, că eu am ~~știricit~~ știricit în cauză, și mi-s'a spus, că, în privința calității, între lucrul muncitorilor români și a celor magiari nici o deosebire nu este. Când la o instituțiune a statului pe care cu Magiarii dimpreună o susține și poporul nostru, Românul și la munca cea mai simplă este preterat, se face un abuz atât de mare, încât nu-l pot lăsa neamintit.

Abstrăgând dela acestea, un alt gravamen, care propriaminte nu e numai al nostru, ci deodată și al

locuitorilor magiari din acel ținut, este neglijarea circulației în părțile transilvănene. Anume în Transilvania, dincolo de Cluj, dincolo de Teiuș, către Sibiiu și Brașov legăturile căilor ferate sunt neglijate. Dacă veți căuta la mersul trenurilor, veți vedea, cu cât mai mare este numărul trenurilor, cari circulă dela Teiuș către Budapesta sau către Cluj, decât numărul acelor, cari merg către Brașov și Sibiiu. Toți știm, cât de defectuoase sunt arondările administrative la noi, și câtor anomalii dă prilegiu faptul, că unele comitate sunt astfel rotunzite, încât nu corespund nici raporturilor geografice, nici celor de comunicație. Acest rău administrativ de-o cam dată ar trebui remediat așa, că statul cu mijloacele de comunicație, ce-i stau la dispoziție, să împartă astfel circulația, în cât pe calea aceasta să fie sanăt inconvenientul ce vine din distanța locului. Pentru exemplu, cea din urmă comună a comitatului Albei-inferioare să afle lângă Sibiiu, și comuna cea mai îndepărtată din comitatul Sibiiu este lângă Alba-Iulia. Politica corectă de comunicație este, să se ușureze locuitorilor din depărtare venirea la tribunal și la sediul comitatului. Din contră vedem, că în comitatul Albei-inferioare, omul trebuie să plece cu o zi mai înainte, ca să poată ajunge la tribunal, ori la sediul comitatului. Mă rog de iertare, dacă trenurile vin până la Teiuș, așa cred, că aceleași trenuri s'ar putea porni și mai încolo, de-o parte ca să ușurăm comunicația necesară din punctul de vedere al justiției și al administrației publice, iară de altă parte, ca însăși circulația încă să o întoarcem într'acolo, unde o mână politica de justiție și administrație.

Cu această ocasiune doresc numai să accentuez, că luând în conziderare mai ales neglijarea cea mare a unor regiuni din punctul de vedere al comunicațiunei, să binevoiți pe viitor a cumpăni împrejurările astfel, ca afacerile de comerț și comunicație ale tuturor regiunilor și ale tuturor locuitorilor să fie deopotrivă îngrijite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VII.

Budgetul finanțelor.

Ședința din 24 Iulie.

On. Cameră! După-ce On. Guvern a declarat, că budgetul de față nu exprimă pe deplin politica lui finanțiară, natural, că de astă dată va trebui să ne restringem la câteva enunțiațiuni principiare, retrospective cu privire la trecut și prevăzătoare în ce privește viitorul. În ce privește trecutul, cred că On. Guvern nu va lua în nume de rău dacă voi atribui actualului d. ministru prezident și de finanțe budgetul de față cu toate părțile lui luminoase și întunecate, pentru-că d-sa a pus temelia politicei finanțiare reprezentată prin acest budget.

Baza acestui sistem finanțiar o formează deoparte monopolul și dările de consum, iar de altă parte exploatarea fără considerație a capacității de a suporta darea, mai adăogându-să încă la aceasta și distribuirea neproporționată a dărilor directe.

Ce privește monopolul, e foarte firesc, că din capul locului nu putem sprijini o politică finanțiară, care să basează fie și numai în parte pe monopol și n'am sprijinit-o nici în trecut, deoarece monopolul împiedcă emularea și producția liberă.

Dările de consum nu le putem aproba și prin urmare nici primi, pentru-că știm bine, că darea de consum introdusă la noi îngreunează articolii de alimentare absolut necesari pentru poporul de rând mai mult decât articolii de lux, cu toate că darea de consum numai atunci e justă, când îngreu-

nează articolii de lux, sau când împedecă circularea liberă a articlilor stricăcioși sau dăunători sănătății.

Ce privește exploatarea puterilor materiale a contribuenților, cred că nu e de lipsă să expun mai pe larg, că de fapt la noi așanumitul șurub de dare e aplicat în măsură așa de mare, încât e curată absurditate a purcede pe drumul acesta și mai departe pentru acoperirea speselor necesare la susținerea gospodăriei noastre de stat.

În afară de aceste, răul cel mai mare e tocmai neproportionalitatea dărilor. O înțeleg aceasta, nu numai cu privire la faptul, că sărăcimea e mai îngreunată decât clasa bogată, căci doar aceasta de mult să știe. Cunoaștem plângerea justă a agricultorilor din această țară, ei trebuie să plătească 2—3—6 floreni după 1 jug. catastr. din mica lor moșie, în vreme ce moșia mai mare, latifundiul, aflător în aceeaș comună e îngreunat abia cu 20—30 cruceri, liber fiind în aceeaș vreme și de darea comunală. (Contraziceri). Să mă ierțați, dar pot dovedi cu date statistice, că pusele cele mari sunt îngreunate, în proporție, așa de puțin, încât ne umple de mirare, faptul că de ce nu ați cercat să schimbați starea aceasta de lucruri, dacă nu din alt motiv, cel puțin din cel al gospodăriei de stat. Priviți latifundiile de pe Șesul Ungariei. Acestea sunt prezentate în catastru, ca locuri fără valoare, cu toate că azi sunt locuri înfloritoare pentru economie și abia sunt îngreunate cu câte 10 cruceri, în vreme ce pământul din nemijlocită apropiere, care s'a dat foștilor iobagi, e îngreunat cu florenii; tot așa e și în Transilvania.

Nu voiesc însă să mă ocup cu aceasta, nici cu împrejurarea, că la compunerea după comasare a noului catastru proprietarii mici, sunt așa de îngreu-

nați, încât e de ajuns să vorbești cu oamenii din comune și să arunci o privire fugitivă asupra pământurilor, ca să poți constata, că moșiile cele mari sunt îngreunate cu o dare mult mai puțină, ca celea mici. Vreau numai să amintesc, că anomalia aceasta nu să poate sana altcum, decât dacă s'ar trimite, pe lângă exmișii, cari au să stabilească catastrul și darea, câte un comisar controlor, care să controleze elaborarea catastrului fără nici o altă reclamare — căci cunoaștem bine rezultatul obicinuit al reclamărilor.

Constatând neproportionalitatea dărilor, vreau să amintesc cât de neproportionat sunt îngreunate cu darea atât subiectele cât și obiectele de dare. Căci dacă luăm în mână budgetul acesta și ne uităm cari sunt subiectele și obiectele de dare, vom afla la grupul dărilor directe: darea de pământ de casă, de chirie, apoi darea ce apasă venitul provenitor din capital și din întreprinderi. Luând într-o categorie darea de pământ și de casă, acestea dau statului o dare de circa 90 milioane, la care sumă este de a să adăoga și adausul dării de venit, care la darea de pământ e mai mare, ca la celealalte dări. Darea de pământ aduce deci visteriei țării mai mult de 100 milioane. Întreprinderile sunt îngreunate cu 50 milioane, iar capitalul numai cu 19 milioane coroane.

Vedem din statistică, că singur numai capitalul, care îngreunează ca ipotecă pământul din țară, precum și banii din străinătate, să urcă la miliarde; dacă luăm la aceste capitalul neintabulat, creditul personal, ajungem la un capital de îndoit mai multe miliarde așezat la noi în țară spre fructificare. Să luăm acum apartinențele acestui capital mare, și împrejurarea, că acest capital uriaș solvește în dare abia 19 milioane, cred, că nu exagerez când afirm,

că aceasta nedreaptă împărțire de dare nu poate să producă decât adâncă amărăciune, cauzând și ruinând isvoarele de venit prea mult și prea disproporționat îngreunate.

Astfel fiind sistemul finanțiar din trecut, natural că nu l-am putut aproba și că nu-l putem aproba nici acum. Dar nu întru în critica mai apropiată a lui, deoarece On. Guvern deja la prezentarea sa a promis reforma acestui sistem de dare, prin urmare, nu țin a discuta lucruri trecute — ci mă mărginesc a-mi exprima dorința intimă, ca într'adevăr sistemul acesta să nu mai fie decât o tristă reminiscență istorică. Țin însă, ca cu privire la viitor, să fac unele enunțiațiuni, cari au menirea de a fixa atitudinea partidului nostru în chestia reformei de dare.

Di ministru prezident a spus nu de mult — un lucru foarte firesc de altcum pentru ori-cine care s'a ocupat cu finantele statului — că erogatiunile țării s'au ridicat în măsură așa de mare, încât nu mai pot fi acoperite din actualele isvoare de venit. Prin urmare, pentru încunjurarea deficitului ministru prezident pune în perspectivă două lucruri: întâi crearea de noi obiecte pentru dări și mai ales deschiderea isvoarelor nouă de venit, al doilea urcarea dărilor și introducerea unor dări nouă.

Examinând acum exigențele de stat și considerând modalitatea cea dintâi dintre cele puse în perspectivă, adecă crearea noilor isvoare de venit, cari au să fie îngreunate cu dare, putem ușor vedea, că pe aceste nu ne putem baza pentru viitorul mai apropiat, sau cel puțin nu pentru cei mai apropiați 10 ani — căci noue isvoare de venit, noue constelațiuni sociale nu se pot înființa la poruncă, în câțiva ani. Netăgăduit, e de lipsă o activitate consecventă și

logică pentru crearea noilor isvoare de venit, dar pentru aceasta avem lipsă de decenii pe a căror muncă perseverantă să se poată apoi ridica cu siguranță relațiile financiare ale țării. E evident, că nu putem spera să acoperim din isvoarele nouă de venit trebuințele ridicate financiare ale anilor proximi; sunt sigur, că aceasta nu o sperează nici On. Guvern, de aceea cred, că privitor la lipsele iminente dorește să recurgă, de bună samă, la alte mijloace.

Nu știu dacă e adevărat sau ba, dar am cetit fără să se fi desmințit, că On. Guvern vrea să-și ajute în privința aceasta cu nouă dări de consum și cu nouă monopoluri. Cu monopolul spirtului și cu darea de consum al petroleului.

On. Cameră! dacă aceasta e adevărat, trebuie să ne precizăm dinainte atitudinea noastră față de acest proiect. Monopolul nou și darea de consum nouă nu e îndreptățită mai ales la obiecte, care au influență asupra circulației, producției și industriei. Tocmai de aceea nu suntem pentru aceste monopoluri și dări de consum, și de cu bună vreme protestăm în contra lor în modul cel mai hotărît. Căci ce înseamnă introducerea monopolului de spirt? Să poate să nu fie adevărat, dar cum zic, lucrul n'a fost desmințit. Prin aceasta ar scădea și acele isvoare de venit, cari să realizează actualminte prin singuraticile fabrici de spirt — economice sau industriale — fără ca prin aceasta să incurgă în visteria țării un venit economicește echivalent. De altă parte monopolul de vânzare ar lua multor oameni mai săraci isvorul de venit necesar pentru traiul zilnic. Abstrăgând dela aceasta, ar îngreuna și consumul. (Contrașiceri în dreapta).

Să mi-se ierte, dar și spirtul are monopoliu de producție și de valorizare întocmai ca și tutunul,

căci dacă d. e. statul nu permite producția liberă și nelimitată a tutunului, obține monopoliu și la valorizarea lui, și viceversa. Dar ori cum vom considera lucrul, monopolul, fie el de producție sau de valorizare, înseamnă, în ultima analiză, o limitare, pe care n'o putem accepta nici din principiu, nici din punct de vedere practic-economic.

Ce privește darea de consum a petroleului — după ce și până acum a fost îndestul îngreunată cu dare petroleul, și prin aceasta e destul de împedecată folosirea în industrie a acestui product — dacă am impune din nou dare pentru acest articol, am lucra deadreptul împotriva dezvoltării industriale. Și tocmai din punct de vedere al dezvoltării industriei nu e de recomandat și nu e corect, dacă pentru regularea afacerilor financiare, am îngreuna tocmai articlii, cari sunt foarte acomodati pentru dezvoltarea industriei, și prin urmare pentru crearea noilor izvoare de venit.

Alt mijloc, care ar sta la îndemână pentru îmbunătățirea stării materiale a țării, în timpul cel mai scurt ar fi: reforma dării. St. d. ministru prezident a binevoit a-mi contrazice mai înainte, când am afirmat că guvernul și-a luat în program și reforma dării. E adevărat că d. ministru prezident și guvernul cu prilejul prezentării sale nu a promis reforma de dare și tocmai din acest motiv nu avem față de el încrederea, care altcum măcar în mod parțial am fi avut-o, dar dl ministru prezident a promis că va isprăvi preparativele pentru acest scop. Aceasta dovedește O. C. părerea mea, că adevărat nici reforma de dare nu va îmbunătăți în timp scurt starea financiară a țării, căci nici aceasta nu să poate realiza într'un an — doi, cu atât mai vârtos, că nici gu-

vernul nu o urgitează, după cum ar fi de dorit. E foarte natural deci, după enunțiația dlui ministru prezident, că adecă budgetul va arăta în anul proxim un oareș-care deficit, de acoperirea căreia trebuie să ne îngrijim de pe acum — și să aflăm alte mijloace, cari ar putea readuce în echilibru relațiile financiare. După părerea mea, aceasta nu e cu puțință decât prin ridicarea venitelor întreprinderilor statului, de o parte, iar de altă parte prin reducerea cât mai mare a sumei uriașe, pe care o cheltuim pe oficianții cei foarte mulți, din întregul sistem al mecanismului nostru de stat.

Ieri doi deputați, contrar părerii dlui ministru de comerț au accentuat faptul, că s'au constatat lacune la administrarea trenurilor.

Kossuth F. ministru de comerț: Afirmative!

— Tocmai spun, că cei doi domni cari au vorbit, în toată contrazicerea dlui ministru, au afirmat, că budgetul trenurilor lucră cu deficit, confirmând afirmarea aceasta a lor cu date statistice. Lipsa aceasta...

Kossuth F. ministru de comerț: Lipsă afirmativă!

— ... dar care se poate dovedi: ajunge cifra de mai multe milioane pe an. Și celelalte întreprinderi a statului lucră cu deficit, sau cel mult cu câștig de totului mic, ca d. e. fabricile de fier. Referitor la acestea din bugetul ministrului de finanțe, e evident, că aceasta întreprindere care reclamă cel mai mare capital rulant și care a consumat un capital de 31 milioane, aduce câștig curat abia 3 milioane, ceea-ce nici nu se poate considera ca câștig la o întreprindere așa de uriașă.

Părerea mea este, că lipsa aceasta, deficitul ce ne amenință nu să va putea delătura, decât prin ri-

dicarea venitelor întreprinderilor statului. Și numai așa vom scăpa din năcaz, dacă va crește capacitatea țării de a suporta poverile, dacă vor crește venitele statului, și dacă de altă parte vom fi cruțători.

Politica finanțiară corectă trebuie deoparte să îndrepte pe calea cea adevărată mersul economic al țării, de altă parte să împarte greutatea susținerii statului astfel ca să nu apese decât cel mult în parte disparentă pe indivizii cari, fiind mai slabi, abia să pot susține ei pe sine, ci să îngreuneze pe aceia cari să bucură de cele mai multe favoruri ale întocmirii de stat. Aceasta o putem ajunge însă numai dacă vom introduce minimul de existență, și ~~darea progresivă~~ pe care eu contrar Dlui Ministru Prezident, nu o aflui un lucru așa de grozav, încât să nu să poată realiza în timpul acela de tranziție pentru care actualul guvern a luat asupra-și conducerea afacerilor țării. Eu cred că introducerea minimului de existență și a dării progresive, apoi reforma de dare, dacă și nu întreagă, dar cel puțin estirparea crescentelor din sistemul actual de dare, apoi introducerea unor soiuri nouă de dare, cari să fie mai proporționate decât celea de acuma, mai juste și mai proporționate cu venitele poporațiunii: aceasta cred că nu e o problemă așa de mare pe care actualul guvern să nu o poată rezolvi chiar și în acest scurt interval de tranziție, conziderând mai ales studiile premergătoare și generalitatea finanțiară de care dispune On. D. ministru prezident. (Aclamări).

On. Cameră! Să mi-să ierte dar punctul cel mai întunecos al sistemului nostru finanțiar este adausul general de dare și de venit, care s'a introdus la vremea sa din necesitate, enunțându-să încă atunci că va fi susținut numai în mod provizoriu. Provizorul

acesta însă, dacă nu mă înșel, durează deja de 26 de ani. Adușul acesta de venit care îngreunează în modul cel mai nedrept singuraticii cetățeni și singuraticile isvoare de venit, trebuie șters, și în locul lui trebuie introdusă darea justă de câștig, carea îngreunează venitul tuturor după un calcul real. Eu cred că cu puțină bună voință aceasta nu va fi lucru greu, să să facă pe baza datelor statistice cari sunt la dispoziția ministeriului de finanță pe baza lucrărilor pregătitoare pe cari le-a făcut actualul Domn ministru de finanță pecum și antecesorul Dumnisale. Nu vreau la nici un caz să întru în amănuntele pe cari le-a adus St. deputat antevorbitor, căci dacă am dori să înșirăm toate abusurile, și toate lacunele, cari obvin tocmai pe terenul guvernării financiare, ne-ar fi prea scurt timpul care ne stă la dispoziție. Dar cu toate acestea cred că nu va fi superflu a aminti, că în afară de cruțare, guvernul actual, nu trebuie să permită acelea câștiguri nedrepte de avere, acelea înbogățiri nedrepte ale statului cari în aceiași vreme sunt motive de sărăcire pentru alții, și să nu mai permită continuarea acelor abuzuri cari fac să emigreze sub diferiți titli și pe baza pretinșugului milioanele în buzunariul persoanelor privilegiate, spre dauna statului.

On. Cameră! Ni-să reproșază într'una că de câte ori vorbim suntem unilaterali, ba un Domn Ministru a afirmat tocmai despre mine în zilele trecute, că tractez ceștiunile cu multă animozitate.

Îmi țin de datorință să protestez în mod hotărât în contra acestei învinuiri. Noi dorim în țara noastră pentru toți o desvoltare pe deplin proporționată, binevoiti însă, să nu luați în nume de rău, dacă în accentuarea acestui interes general amintim și

fapte cari eventual ne privesc inediat numai pe noi, căci numai pe noi ne atacă, și nu luați în nume de rău dacă facem obiect de discuție din aceste lucruri cari pe noi atât de adânc ne vatămă. Poate nici nu ar avea loc să amintesc gravaminele particulare la acest resort, dar dacă adeseori pe ușa dela perceptorat aflăm inscripția „Tessék csak magyarul beszélni,“ „Vorbiți numai ungurește“ să nu luați în nume de rău dacă suntem necesitați să ne plângem și la desbaterea acestui resort, când vedem, că nu ni să permite nici măcar atâta ca să solvim în limba noastră numărând filerii nostri adunați cu amar și cu multă greutate. Și se nu luați în nume de rău, dacă mai amintim și lucrul atât de nedrept, și la care voiu avea onoare să revin pe larg mai târziu, că numai institutele cele mai mari ungurești de aici sunt dotate din rezervele statului, cari institute exerciară adevărata uzură, în vremea ce băncile din provincie mai ales cele românești nu să bucură de acest favor, cu toate că ele singure sunt chemate să fie mijloacele de sănătoasă circulare ale capitalului.

Întrastfel de împrejurări eu nu pot primi proiectul de budget; (Aprobări pe băncile naționaliștilor), și anume nu-l pot primi din motivul, că nu văd în el nici o garanță pentru o astfel de politică în viitor, care ar corăspunde principiilor noastre financiare. (Vii aprobări pe băncile naționaliștilor).

* * *

Ministrul prezident a răspuns în aceeași ședință espunându-și vederile referitoare la reforma dărilor și la sporirea isvoarelor de venit. Partea meritorică a răspunsului Dlui ministru prezident a fost apreciată în discursul rostit cu ocaziunea desbaterei apropriațiunei. Afirmând însă Dl

Ministru prezident, că deputații naționaliști doresc sanarea răului numai prin crutare, i-s'a făcut în aceeași ședință rectificarea următoare.

On. Cameră! Dați-mi voie să iau cuvântul pentru a interpreta corect cuvintele mele rău înțelese.

St. d. ministru prezident în vorbirea d-sale a binevoit a face comparația, că în vreme ce guvernul contemplează ca mijloc pentru restabilirea echilibrului financiar, înmulțirea isvoarelor de venit, noi căutăm același lucru în crutare și în potențarea venitului din întreprinderile statului.

On. C.! N'am spus așa. Căci și eu sperez fără îndoială îmbunătățirea financiară din ameliorarea isvoarelor de venit. Am observat numai, că până când se vor deschide de fapt isvoarele aceste de venit astfel încât să poată contribui la ameliorarea finanțelor țării — trebuie să recurgem cel puțin în mod provizor la modalitatea espusă de mine.

E adevărat, că nouăle isvoare de venit vor contribui în parte numai decât la ameliorarea gospodăriei de stat; dar cred că ameliorarea aceasta nu va fi nici de cum proporționată cu erogațiunile, pe cari vom fi necesitați să le facem cât mai curând, tocmai pentru introducerea și întruparea acestor noi isvoare de venit.

Numai atât am voit să observ.

VIII.

România.

Sedința din 25 Iulie.

În ședința camerei ținută la 24 Iulie deputatul cercului electoral »Aleşd« (com. Bihor) dl Farkasházy Zsigmond a zis despre România că e un mic stat, balcanic »zdrențos«. Deputații naționaliști întrerupându-și iau reflectat unul, că »România nu-i stat Balcanic«; altul (Dr. Al. Vajda) că »nu-i zdrențos« și se afirmă, că unul al treilea ar fi strigat — despre ce însă în notele stenografice nu-i urmă — că »România nu-i stat sdrențos ci numai sfășiat«.

Aceste întrerumperi Baronul D. Bánffy, fostul ministru prezident în decursul interpelației prezentate în ședința din 25 Iulie în cauza Maneguțiu le-a folosit, ca dovezi pentru a adeveri cât de tare ne doare pe noi dacă e atăcată și numai în treacăt România făcând conclusia, că deputatul naționalist cu expresiunea »sfășiată« a voit se spună, că Ardealul și toate ținuturile locuite de români sunt rupte dela România. Scurta observare ce urmează s'a făcut pentru a constata sensul adevărat al întrerumperilor.

Onorată Casă! Cer cuvânt în chestia personală!

Prezidentul: Nici măcar amintit n'a fost Dl deputat deci nu poate avea cuvânt în chestia personală.

— Voi explica la moment în ce sens mă simt atins. Dl antevorbitor baronul Bánffy, referitor la o întrerupere făcută de mine, a făcut unele observări prin cari mă simt atins, deci preste orice indoială am drept în sensul regulamentului de casă să-mi cer cuvântul.

— E adevărat și nu tăgăduesc, că în ședința de ieri, când Dl deputat Farkasházy a zis „că acel mic stat balcanic, zdrăntos: România spesează mai mult spre scopuri culturale decât Ungaria“ eu am strigat întrerupându-l „că România nu-i stat balcanic“. Declarațiunea făcută de Dl Farkasházy referitor la România nu o putem și nu o poate nime considera de corespunzătoare recerințelor buneii cuviințe parlamentare și internaționale (Așa-i!) și eu cred, că dacă Dl prezident ar fi auzit acea expresiune nu ar fi întrelăsat de a-l îndruma la ordine pe orator. Întrelăsând însă aceasta Dl prezident mi-am ținut de datorință — precum trebuia se și-o țină de datoria fiește care membru al acestei case — se protestez în contra acestei expresiuni foarte jignitoare pentru statul vecin cu care Monarchia noastră Austro-Ungară intretine relațiuni intime prietinești.

Farkasházy Zs. Eu doară am lăudat România.

— Că după aceea ce observări s'au mai făcut din partea prietinelor mei nu știu. Dar dacă cineva dintre membrii partidului meu a mai făcut și observarea, că „nu-i zdrăntoasă dar e sfășiată“ aceasta în definitiv cu drept cuvânt a putut-o zice, pentru-că știm din istorie, că Basarabia s'a ținut de România, care însă a fost ruptă dela România, prin urmare România e sfășiată.

Întreprerea ce am făcut eu și prietini mei cu aceea ocaziunea nu a avut alt înțeles și nu a putut avea alta intențiune, deci ori ce deducțiã contrarã trebuie se o declar de neavenită.

IX.

Apropriațiunea.

Ședința din 28 Iulie.

Onorată cameră! Discuția asupra budgetului ne-a dat prilej să atingem acele simptoame politice, cari ni-s'au prezentat prin însuși budgetul statului. În fața acestui proiect de lege urmează de sine îndatorirea, ca pe baza declarațiunilor făcute de dnii ministrii în decursul acestei discuții, să precizăm baza neîncrederii noastre față de guvern.

E foarte natural, că n'avem încredere în acest guvern, pentru-că sunt foarte divergente punctele de plecare și vederile politice pe cari le mărturisește guvernul, și pe cari le nutrim noi în ce privește conducerea vieții publice de stat. Noi stăm pe baza principiului de libera dezvoltare a popoarelor; actualul guvern are de țintă alimentarea hegemoniei de rassă. În vreme ce noi vrem să ducem la izbândă principiile democratice, guvernul acesta are de țintă perpetuarea dominațiunei de clasă. Astfel s'ar părea, că distanța dintre noi nu să poate delătura. Ne stă însă la îndemână mijlocul părăsirii terenului egoist — un mijloc, pe care vi-l recomandăm foarte călduros — și pe care noi după mărturia istoriei nici odată nu am întrelăsat a-l întrebuința.

Dar nu numai principiile politice ne deosebesc, ci și modalitatea, cu care desbatem chestiunile con-

troverse. E fapt, că nu avem încredere în guvern, și când ne exprimăm neîncrederea aceasta, o motivăm cu o critică nu tocmai aspră a faptelor guvernului. De altă parte, când guvernul aprețiază atitudinea noastră politică, când luptă în contra principiilor noastre, nu prea alege mijloacele și adese-ori încearcă să ne facă imposibili prin apucături meșteșugite, atribuindu-ne în mod fals enunțiațiuni, pe cari noi nu le-am făcut. Binevoți a scuza expresiunea aceasta, poate prea aspră, dar a trebuit se mă folosesc de ea tocmai pentru-că vorbirea de curând ținută a dlui ministru președinte e o dovadă foarte caracteristică în privința aceasta.

Dacă mi-aduc bine aminte, la închierea discuției asupra adresei st. d. ministru președinte a susținut două tese. O tesă e, că noi operăm cu gânduri rezervate, că nu spunem tot, ce se cuprinde în ținta noastră politică și mai ales, că nu cunoaștem programul, în serviciul căruia ne-am angajat, nici mijloacele, cu ajutorul cărora l-am putea realiza. A doua tesă a dlui ministru prezident este, că noi suntem în slujba nizuințelor comuniste, și că am dat mișcării socialiste un impuls atât de puternic, încât aceasta mișcare s'a întărit subit într'un mod surprinzător. Imi voi lua deci îndrăsneala, să cetesc declarațiile, din cari dl ministru președinte și-a câștigat această impresie, și sunt convins, că cetirea acestor declarații va dovedi peste ori ce îndoială, că dl ministru președinte în cazul de față, pentru ajungerea unui succes parlamentar, *a recurs la astfel de mijloace, cari nu sunt vrednice nici de fotoliul, pe care îl ocupă, nici de talentul oratoric de care dispune.*

Declarația mea, la care s'a provocat dl ministru e următoarea: „În proiectul nostru de adresă ne-am

legat de condițiunile existente. Tocmai din acest motiv în proiectul, pe care avem onorul a-l prezenta, nu am pretins toate, pe cari ne era datorința politică să le pretindem. Astfel, deși ne era datorința politică, nu am pretins restituirea autonomiei Ardealului, nici punctul 1. din programul nostru din 1905 ca să fim recunoscuți de individualitate politică. Și acestea nu le-am omis doară, că am fi abstat dela ele, ci fiindcă ne-am ținut strâns de misiunea acestei sesiuni parlamentare, de problemele acestui parlament, cari vor avea să fie baza dezvoltării noastre în viitor.

Dar în principiu pentru ce le pretindem? pentru că experiența ne-a convins că dezvoltarea noastră culturală și economică nu e asigurată fără drepturi naționale garantate prin legi. Dela DV. depinde, întrucât să se introducă în practică aceasta concepție politică, căci dacă DV. ne puteți asigura — ceea ce eu nu cred — interesele noastre culturale și economice, fără drepturi naționale, dacă nu va fi lipsă, ca să ne apărăm aceste drepturi și dezvoltarea lor prin așezăminte naționale, de bună samă pretenziunile noastre se vor extinde la trebuințele reale. Dar câtă vreme trebuie se privim cu jaluzie procedura celor ce deprind puterea de stat, până când vedem, că condițiile dezvoltării noastre culturale și economice nu ni-se oferă în aceeași măsură ca altei rase din țară, nu ne putem schimba convingerea, că progresul nostru poate fi asigurat singur numai prin drepturi fundamentale așa numite naționale“.

On. Cam. Această e declarația, pe baza căreia dl președinte a ridicat acuza. Din această însă e evident, că noi nu abzicem, ci susținem programul național și facem din parte-ne numai o concesiune, cea

mai mai mare posibilă, pe care o putem face între împrejurările actuale. Binevoiți a lua în conziderare, că de ce fel de drepturi ne-am arătat aplecați a abzice pe lângă anumite condiții și pentru timpul de tranziție, prin această atitudine a noastră: de drepturile noastre naționale garanționale... (Mișcare).

Baloghy E.: Românii n'au drept de existență națională independentă.

O Voce: (în dreapta). Numai un drept de existență, cea națională magiară este în țara aceasta.

— Fără îndoială mai este și altul al nostru, dar abstrăgând dela aceasta, noi în Casa aceasta vorbim nu numai de lege lata, — (Mișcare în dreapta).

Prezidentul: Rog liniște!

— ...ci, și de lege ferenda, prin urmare binevoiți a aprea și din acest punct de vedere enunțările pe cari eventual le facem.

Noi susținem On. Cam., că existența națională nu e numai un mijloc și o modalitate ca omul să se desvolte, ci este totodată și un scop de sine stătător, căci ea este expresiunea specifică a poporului respectiv; întruparea superiorității lui morale, probabil singura modalitate pentru a-și putea valida conform însușirilor sale specifice scopul existenței — nisuița lui spre dezvoltarea desăvârșită. Dacă prin urmare noi în antiteză cu trecutul nostru politic, — la care mă voiu mai reîntoarce, — suntem aplecați în împrejurările date, a renunța la articularea fără amânare în lege a condițiilor primordiale a existenței noastre naționale, pentru-ca să promovăm prin aceasta rezolvarea problemelor urgente designate de înăltul Mesagiu de Tron și — în condițiile date — să promovăm fericirea țării, cred, că am pășit pe terenul,

preste care nu putem trece din punctul de vedere al concesiunilor. (Mișcare în dreapta și în stânga).

Baloghy E.: Nu cerem concesiuni dela DV.

— Să mi-se ierte, dar eu astfel înțeleg chestia, că toți, DV. întocmai ca și noi, trebuie să stăm în serviciul aceluiași scop final politic. Avem de țintă progresul acestei țări, și dacă avem de gând să fim înțeleși reciproc, aceasta n'o putem ajunge, decât dacă ne sprijinim reciproc cu concesiuni. (Vii contra-ziceri în dreapta și în stânga).

Baloghy E.: Nu există concesiuni reciproce.

Un glas în stânga). Nu cerem concesiuni dela DV.

— Dar o cere aceasta interesul țării, care e mai mare, decât cum crede dl coleg.

Din aceste reiese evident, că contrar observărilor făcute de dl ministru prezident, noi suntem în clar cu. programul nostru și cu aceea, că cu ce mijloace să poate acela realiza; și nu mai puțin și cu aceea, că întru cât corespunde acela lipselor vieții practice. Abstrăgând dela toate celealalte, proiectul nostru de adresă indigitează preste ori-ce îndoială și amănunțit scopurile noastre politice și mijloacele, cu cari, între împrejurările date, voim să le atingem, și prin urmare nu putem fi învinuiți, că am fi nedeciși.

O altă constatare a dlui ministru prezident făcută pe baza unor cuvinte a-le prietinului meu Jehlicska este, că noi am sta în servițiul unor principii comuniste. Fie-mi permis a receti acele cuvinte, din cari și-a câștigat această impresiune dl ministru prezident. Dl Jehlicska, adecă a zis: „Este un lucru natural, că în lucrurile metafisice nu sunt de acord cu socialiștii, mai mult, nu văd de executabilă comunitatea de avere, pe cum nici ștergerea averii

private, dar văd de lipsă, ca diferența formidabilă de avere, ce există acum în societate să se micșoreze, ca cel puțin în parte să se realizeze acel frumos principiu alui Rousseau „nime să nu fie așa de bogat, să poată cumpăra pe alții, și nime să nu fie așa de sărac, ca să fie silit să se vândă“.

Din această espresiune, cred, că nime nu poate să deducă principii comuniste, pe cum nici aceea nu poate afirma, că noi am voi să introducem în viața de stat domnirea principiilor comuniste, sau că noi am sta în servițiul acestora, din contră, chiar aceasta adeverește, că noi stăm departe de aceste principii, și că vederile noastre politice perhorescă tendințele comuniste.

O altă acuză, ce ni-se aduce e, că prin pășirea noastră am dat un mare impuls mișcărilor socialiste, cari prin aceasta au luat un avânt de tot mare. Dacă pășirea noastră într'adevăr a avut acest rezultat, noi ne bucurăm din toată inima. Și ne bucurăm, pentru-că este datorința noastră, să sprijinim toate tendințele politice, a căror principii fundamentali — din punctul de vedere al libertății, au aparența de a fi acceptabile, și datorința noastră este să le sprijinim, dând prilej, desvoltării lor, ca întărindu-se să poată adeveri în focul vieții practice, că într'adevăr capabile sunt ele de a ferici omenimea. [Eu On. Cameră am văzut chiar în Franța un ministru socialist, care conducea afacerile comerciale, și am văzut ministru socialist, care sta în fruntea afacerilor militare. Aceasta dovedește, că programul social-democrat are de fapt câteva părți, cari nu se pot pune în practică și de cari trebuie se abzică. Ținta noastră este așadar să dăm prilej acestui partid spre a se convinge, că principiile acestea nu-s acomodate pentru binele de obște.

După părerea noastră fiecare principiu politic reprezintă o anumită putere; reprezintă o putere deosebită, când acele principii sunt susținute de marea masă a popoarelor, când cel puțin în parte interese mari culturale și sociali sunt pendente dela validitatea acestor principii. Nu trebuie să nisuim într'acolo, ca să ne câștigăm puteri explosive prin suprimarea acestor principii politice, ci trebuie să deschidem ventile de siguranță pentru elementele bune ale acelor principii, ca acele să poată funcționa, dând prilej în aceeaș vreme să-și câștige convingerea, că ce e bun, ce e realizabil și ce nu se poate aplica în viața de toate zilele.

On. C! Invectivele acestea — cer scuze pentru expresiunea, — se îndreaptă în contra noastră totdeauna cu gândul rezervat, că noi nu suntem fi așa de credincioși și de buni ai acestei patrii, după cum s'ar putea pretinde dela noi din punct de vedere etic și omenesc. Dați-mi voie se declar, că impresia aceasta a DV. nu are nici o bază reală. (Mișcare. S'auzim! S'auzim!) Nici odată nu veți putea arăta vreun exemplu din istorie, cu care să dovedeți, că noi ne-am fi aliat o singură dată cu dușmanii țării. (Strigăte: d'apoi în 1848? Zgomot).

Președintele: Mă rog de liniște, stim. dni deputați.

— Nu e acum vremea ca să analizăm mișcarea din 1848, care din partea noastră n'a fost altceva, decât efluxul acelor principii, cari v'au împins și pe DV în lupta din 1848. (Zgomot. Mișcare.)

Noi am pornit din principiul — și aceasta e baza patriotizmului nostru, — că trecutul nostru e legat de această țară întocmai ca și viitorul nostru. (Mișcare. Contraziceri.)

Prezidentul: Binevoiti a nu conturba pe orator prin intreruperi! (S'auzim! S'auzim!)

Sustinerea Ungariei și în general a Monarhiei Austro-Ungare este o necesitate politică și internațională, atât pentru noi românii cât și pentru magiari. (Mișcare). Conștiința acestei necesități, și sinceritatea sentimentelor este punctul de mănecare al activității noastre politice.

Dacă noi totuș ne deosebim de DV. în activitatea noastră politică, motivul nu e că noi am fi mai puțin patrioți decât DV., ci că nu împărtășim vederile DV. despre modul cum este de a-se asigura viitorul țării și al monarhiei între toate împrejurările chiar față de eventualele pericole externe. Convingerea noastră e, că Ungaria, preste tot Austro-Ungaria...

Madarász J.: Nu Austro-Ungaria, ci numai Ungaria!

— Să am iertare, dar fac uz de lucruri, cari să află în dreptul nostru public. (Mișcare).

Întru a încunjura orice neînțelegere față de obiecțiunea d. coleg deputat Madarász, trebuie să notez, că știu că aici suntem în Ungaria, și că țara aceasta din punct de vedere al dreptului public, o recunoaștem ca Ungariă, dar să mi-se ierte, poate nu greșesc când spun că suntem în oare-care comunitate cu Austria. (Mișcare și neliniște). Dar nu vreau să mă dimit în discuții de drept public, primesc expresiunea pe care o vreți DV. Monarhia aceasta și Ungaria în cadrul acesteia are o menire mare. Vreau să arăt cum să poate ajunge, și cum să poate asigura menirea aceasta.

Convingerea mea, și convingerea noastră e, că baza oricărei existențe nu poate fi decât dreptatea și libertatea. Ungaria și Austro-Ungaria nu-și poate

ajunge ținta sublimă decât împlinindu-și misiunea istorică, care constă în asigurarea libertății pe sama tuturor popoarelor din acest stat. E drept, iscălesc și eu părerea că dacă Austro-Ungaria ar fi alcătuită dintr'o rassă unitară, dacă aceste douë state ar putea forma un stat național, poate i-ar fi mai ușor să-și îndrepte viața de stat și ar putea să rezoalve mai cu ușurință problemele cari i-se impun. Dar dupăce stă în fața faptului ca nici Austria, nici Ungaria nu poate fi stat național. . . . (Mare zgomot și contraziceri).

Baloghy E.: Ungaria a fost și va fi stat național.

— Să fim în clar cu concepția statului național.

Baloghy E.: Noi suntem în clar, DV. vreți să încurcați lucrurile.

— Stat național este statul cu o limbă unitară. E sigur că statul acesta nici odată nu va fi cu o singură limbă. Cluj / Central University Library Cluj

Baloghy E.: Învățați dară ungurește!

— Lipsind condiția aceasta e natural că trebuie să căutăm mijloacele cele mai acomodate, *cari între împrejurările date* să asigure existența țării și a monarhiei. Între împrejurările acestea nu este altă soluție decât, ca statul ca atare, în cadrele dreptului public să asigure libera desvoltare a fiește căruia popor. Când însă alcătuirea statului sau ecreșcentele vieții de stat împedecă libera desvoltare a popoarelor și a indivizilor, Monarhia nu va mai ave o bază solidă, căci nu va pute crea acea unitate de sentimente și de interese, care singură e în stare se desvoalte putere în apărare, în fața primejdiilor externe. Este deci interesul nu numai a Ungariei, ci a monarhiei Austro-Ungare și a dinastei, ca dreptate și

libertate deplină să se reverse asupra tuturor popoarelor din țară.

Dar înafară de aceasta ni-se mai aruncă și acuza că stăm în serviciul anumitor nizuințe irredentiste, că noi în vreme ce vorbim aici căutăm cu ochii înafară. (Așa e!)

Dați-mi voie să declar în modul cel mai hotărît, că afirmarea aceasta și expresiunea aceasta folosită față de noi nu are nici o bază reală, căci trecutul nostru e legat de țara aceasta întocmai ca și sentimentele noastre, aspirațiunile noastre din viitor, vrem să le realizăm aici în Ungaria, cercând baze sigure în țara aceasta, pentru desvoltarea noastră culturală și economică. (Zgomot).

On. C.! astăzi singuraticile țări nu se deosebesc prin confiniile geografice, ci statele sunt determinate prin comunitatea sentimentelor și a intereselor.

Sentimentele și interesele ne leagă de această țară și nisuim cu toată ființa noastră spre susținerea țării în întregimea ei (Zgomot).

Trebue să lămurim însă un lucru, și aceasta e chestiunea culturală. DV. doară ați auzit de multe ori și ne-ați luat în nume de rău Românilor, că noi Românii vrem să ne desvoltăm și se înaintăm în lumea noastră intelectuală și de sentimente la sinul culturii românești. *De bună samă în privința culturală o facem aceasta și pe viitor, căci nu să poate nega dreptul la nizuința comună culturală a popoarelor cu aceeași limbă.* Dacă DV. v'ați dezvoltat așa de frumos cu ajutorul culturii Engleze, Nemțești și France, dacă n'ați timbrat drept tradare de patrie, cunoașterea acestei culturi și desvoltarea pe baza lor, nu luați în nume de rău dela mine dacă în calitatea mea de român susțin

comunitatea cu limba și cultura românească. (Zgomot. Strigăte: *Bazați-vă pe cultura magiară, aici nu există cultură românească!*) Dați-mi voie, legea ne recunoaște de români, și eu vorbesc pe baza legii. Ceea ce ne leagă pe noi de totalitatea românilor, nu e altceva decât nizuința culturală carea și pe DV. vă leagă de cultura altor neamuri din lume, pe carea ați fost capabili să o străplântați, ceea ce e foarte corect. (Zgomot).

După-cum am zis țările să limitează astăzi prin comunitatea sentimentelor și a intereselor, și dacă ne timbrați de irredentiști binevoși a fi cu atențiune, că unde e salașul irredentismului?

Acolo unde dominează absolutismul, unde să sufoacă ori-ce nizuință naturală, adecă într-o țară unde să suprimă desvoltarea firească a puterilor. Vă pot asigura, că dacă și în Austria ar fi sustat dela început libertatea, care e singură itacomodată pentru desvoltarea uniformă a popoarelor, de bună samă că nici în Austria nu ar fi fost irredentism, după cum nu îmi veți arăta în nici un stat din Europa irredentism, unde a domnit și domnește libertatea și libera desvoltare a fiecăruia neam. Dacă — eu vorbesc sincer — și DV. vreți să susțineți în noi comunitatea aceasta de sentimente și de interese, cu care am fost în trecut, suntem acum și vrem să fim și în viitor faceți să fie țara aceasta o țară înfloritoare a libertății, terenul de desvoltare liberă a puterilor, și vă asigur pe DVoastră, că nici unui Român, Slovac sau Sârb nu îi va veni în minte ca să privească nici în dreapta nici în stânga. (Mișcore și sgomot).

Prezidentul: Rog liniște.

Stim. Domnul Ministru prezident a folosit es-presiunea, că guvernul și majoritatea stă pe bază

istorică, și că nu recunoaște drepturile noastre naturale. Eu nu excepționez părerea aceasta a Domnului Ministru președinte, ci îmi iau îndrăsneala a observa numai că Stim. dl. Ministru Președinte, a expus astfel lucrul, ca și când noi am avea exclusiv drepturi naturale, și nu am avea în țara aceasta nici o bază istorică întru nisuițele noastre drepte.

Să mi-să ierte, *dar pretenziunile noastre au bază istorică, atât în dezvoltarea țării, cât și în instituțiunile ei pozitive. Abstrăgând dela aceasta, aspirațiunile noastre au dezvoltarea lor istorică, care culminează într'aceea, că noi să fim recunoscuți de popor, deși nu »deopotrivă conducător«* — *dar îndreptățit la libera dezvoltare națională și provăzut cu toate atributele vieții naționale.*

Baloghy E.: Nu vă puteți dezvolta liber? Cum să poate spune așa ceva. (Zgomot).

— Dați-mi voie să vă spun, că nisuița după drepturi naționale este poate mai veche în trecutul nostru politic decât în al DVoastră. (Vii contraziceri și ilaritate). Nizuița trecutului DVoastră politic a avut de scop unificarea vieții de stat, susținerea și conducerea statului, crearea complexului vieții de stat, dar pretenziunea, care să se bazeze pe motive de rassă națională, datează la DVoastră — după cât știu eu — din 1791. (Vii contraziceri).

Baloghy E.: Datează dela cucerirea țării.

— M'aș bucura mult, dacă m'ați convinge de contrariul și v'aș mulțumi dacă mi-ați schimba cunoștințele, pe cari le-am scos din dreptul public al DVoastră.

Inocențiu M. Clain, un distins episcop al nostru, a cerut deja în mod foarte hotărît la mijlocul veacului al 18-lea, *ca națiunea română să*

fie recunoscută, ca națiune (Strigăte: *a cerut numai!*)
Acelaș lucru îl cere și „Suplex libellus valachorum.“...
Prezidentul: Rog liniște.

— .... adresat dietei din Ardeal și Domnitorului cu rugarea expresă, ca să fie recunoscut poporul român de națiune. Acelaș lucru l-a cerut și adunarea națională din 1848 (Zgomot). Cu aceste am voit să argumentez, că nizuința aceasta a noastră e foarte veche, și că aspirațiile noastre au trecut istoric.

Dar presupunând, că aspirațiunile noastre nu ar avea trecut istoric, chiar și în acest caz trebuie să protestez hotărît pe baza concepției din veacul acesta, în contra faptului, că să disconzideră drepturile naturale, chiar din fotoliul ministerial. Căci deși drepturile naturali nu pot forma esclusiv baza conducerii vieții de stat, dar precum artistul trebuie să revină neconținut la izvorul îmbelșugat al legilor eterne ale firei, pentru ca să poată produce ceva desăvârșit, tot astfel și în conducerea vieții de stat, trebuie să recurgem la drepturile naturali, pentru ca conducerea vieții de stat să corăspundă demnității omului și trebuințelor liberei dezvoltări omenești. Dacă epocele anterioare ar fi desconsiderat dreptul natural tot așa, precum a făcut-o aceasta dl Ministru Prezident, probabil că astăzi nu ar esista fotoliul, în care șede acum dl Ministru președinte, și probabil că țara ar fi stăpânită și azi de cutare trimis al sfintei alianțe. (Zgomot).

Prezidentul: Rog liniște.

— Dar nu numai concepția aceasta a guvernului diferă esențial de-a noastră ci cu regret trebuie să constat, că dnii ministri, cu prilegiul discuțiilor aparținătoare resortului lor, au făcut deasemeni unele

enuunțiațiuni, cari într'adevăr nu pot stârni încredere în viitor. Va fi destul să mă provoc d. e. la enunțiațiunea Dlui Conte Apponyi Albert, Ministru de Culte, făcută cu prilejul discuției ivite la acest resort. Aici fiind vorbă de aprețierea aspirațiunilor noastre juste, când am cerut ca legea de naționalități sancționată, să se esecutive, a făcut observarea și a dat espresiune acelei convingeri politice, că e adevărat, că legea de naționalități nu să esecutive, dar motivul e, că »*posibilitatea*« exprimată prin lege are două limite: limita obiectivă, și morală.

Din capul locului, cred că nu mă înșel, când revoc în memoria On. Camere, că tocmai contele Apponyi Albert, a fost acela, care a argumentat în modul cel mai eclatant, că legile, cari statoresc drepturi, trebuie aplicate în sens estensiv și nu restrictiv. Ori de ce lege ar fi deci vorbă, îndată ce aceasta statorește drepturi pentru complexul popoarelor, nu e permis să i-să pună stavile și dacă totuș i-se pun, se comite încălcarea legii. (Zgomot).

Dar abstrăgând dela aceasta, e cu neputință de admis, ca guvernul să determine limita morală în esecutarea legilor, *căci doar limita morală e pendentă de concepția subiectivă, iar a face pendentă esecutarea unei legi dela concepția subiectivă a unui individ nu însamnă altceva, decât a sancționa neexecutarea legilor.* De altcum interpretarea dlui ministru e cu totul de prisos, de oarece însăși legea determină limita, când în §-l 1. statorește »*posibilitatea*« *guvernării și a praxei administrative.*

Când așadar dl ministru merge pe o astfel de cărare, fie-mi permis să declar, că drumul acesta e drumul violării legii.

O altă enunțiație a On. Dn ministru e, că în țara aceasta nici legile și nici DV. n'aveți să *recunoașteți popoare sau rase ca subiecte de drept public.*

Că într'adevăr legea ne recunoaște de subiecte de drept public, reiese căiar din §-ul 1. al aceleia, în care se spune „toate naționalitățile, cari locuiesc în țară;“ evident dar, că însă-și legea recunoaște naționalitățile. Dar abstrăgând dela aceasta, însă-și legea de naționalități asigură mai multe drepturi naționalităților. . . .

Baloghy E.: Singuraticilor! . . .

— . . . . însă-și legea spune, că putem înființa școale, reuniuni, și că chiar limba oficioasă a corpurilor autonome e de a se satori în proporție cu numărul popoarelor conlocuitoare. Astfel stând lucrul, nimeni nu poate spune, că legile noastre nu recunosc naționalitățile, ca subiecte de drept. Mai mult, când înființarea bisericii *naționale a Românilor și Sârbilor*, este inarticulată în lege: cum puteți spune că naționalitățile nu pot fi considerate de subiecte de drept public? Ele există ca atari de bună sama . . . vorba e numai, că până unde se extinde sfera de activitate a acestor subiecte de drept? Și aici residă deosebirea dintre noi. DV. vreți să ne-o croiți cât se poate mai strimt, iar noi vrem s'o estindem cât se poate mai tare. Din punct de vedere al dezvoltării popoarelor țării și a apărării intereselor ei oare ce e mai corect: suprimarea drepturilor sau extinderea lor? Cred că orice om cugetător va fi de părerea, că punctul corect este estinderea drepturilor și nu suprimarea lor. (Aprobări în centru).

Dar On. D. Ministru de culte a mai spus ceva. A spus că guvernul actual nu se poate purta cu în-

credere față de noi, când noi cu purtarea noastră nu i-am dat prilej spre așa ceva. Dacă e vorbă, că cine să dea prilej de încredere cu purtarea lui, acel care are în mână puterea sau cei slabi, cred că răspunsul ar fi: numai cei puternici; căci noi cei slabi numai așa i-am da celui puternic prilej să se încreadă în noi, dacă am suferi să ne asuprească și să ne înghită. Tocmai pentru aceea, cel puternic, căruia îi stau la dispoziție toate mijloacele ofenzive și defenzive, trebuie să facă pașii, cari să ne convingă, că putem avea încredere în el. (Așa e! în mijloc).

Dar On. Cameră, și enunțiațiunea dlui ministru de justiție este o suficientă dovadă, că actualul guvern nu numai din punctul de vedere al naționalităților, dar nici din punctul de vedere al considerațiilor generale nu umblă pe calea, care am așteptat-o dela el, ba nici măcar pe calea aceea, pe care DV. ați așteptat-o. Eu me consider de un membru mai modest al casei deputaților, decât să mă simțesc îndreptățit să judec eu în locul DV. din conziderațiuni de doctrine juridice, punctul de mânecare al ministrului de justiție în chestiunea libertății presei.

Au făcut-o aceasta și o vor face în viitor alți membrii mai chemați ai camerei. Cu toate acestea îmi țin de datorință să constat, că acea cale, pe care umblă On. D. Ministru în rezolvirea chestiunii, este calea reacțiunii. Noi, și cred, că toți cari se cugetă, trebuie să fim de părerea, că libertății de presă trebuie să i-se dea cel mai larg teren. Nici preventiv și nici ulterior, nu-i permis a reglementa presa, dar mai vârtos nu este iertat să se împedecă preventiv apariția productelor de presă.

On. D. ministru de justiție, în vorbirea sa, își motivează procedura manifestată față de presă

cu aceea că e drept, că libertatea pressei este un lucru mare și sfânt, și, după părerea sa, inviolabil, dar, asigurarea libertății de presă trebuie să stea în serviciul unui scop de-o mai înaltă cuprindere, și că față de libertatea pressei trebuie să se *apere morala publică și interesele statului național*. Aceasta poate fi adevărat, dar DV. nu veți tăgădui, că aceasta vedere e subiectivă și nu veți tăgădui că concepțiunea ființei statului național, pe cum și a moralei publice, poate să fie feliurită. Căci, oare sunteți siguri DV., că acela, care azi corespunde moralei publice, a corespuns și înainte de aceasta cu 100 de ani, și că acela, care corespunde azi, va corespunde și după 100 ani? Nici decât, deoarece concepțiunea moralei publice pe cum și a ființei statului național încă este supusă evoluțiunii și schimbării. Iar ca noi, să concredem prin lege unui om, ori cine ar fi acela, aprețiarea, că cineva întru cât corespunde moralei publice și concepțiunii statului național, acesta, socot, că preste tot n'are înțales, și a face aceasta ar însemna a supune judecății unuia desvoltarea firească a acestor lucrări.

Astfel în chestiunea libertății de presă, punctul meu de vedere este, că pressei să i-se dea cea mai mare libertate posibilă, ca ăst mod să deprindem publicul, ca el însusi să-și știe deosebi în presă, ce-i bun, și ce-i rău.

În multe state nici preventiv, nici ulterior, nu există regulamente contra pressei, și sunt țări, unde în presă să poate comite lesa majestate, proclamarea republicei, cu un cuvânt atăcarea tuturor, atributelor statului, fără a fi produs vre-odată terorism și fără a pune piedeci în calea vieții de stat. Căci dacă manifestarea pressei este deplin liberă, atunci

însuși publicul învață a face deosebire, căror articoli de presă să le creadă, căror enunțiațiuni să le dea importanță, cari să și-le însușească și cari să le respingă ca pe unele ce sunt rele?

Nu există On. C. plantă, care să nu conțină și venin, și în lumea plantelor sunt nenumărate, cari sunt mortal otrăvicioase. Acum dacă cu privire la utilizarea singuraticelor plante s'ar fi luat dispozițiuni polițiale, atunci poporul nici când n'ar fi putut *dela sine învăța*, care plante sunt bune, și care sunt otrăvitoare, dar dacă aceasta să concrede judecății libere a poporului și bunei sale chibzuințe, atunci poporul învață, pe care să o arunce la o parte și din care cât să folosească; și astfel fac și alte ființe viețuitoare. Întocmai și în pressă să află multă otravă și materie rea, dar de aci nu urmează, că pressa trebuie să o încătușăm, și că mănuiitorului puterii de stat să-i dăm prilej s'o dirigă după bunul său plac; ci rezultă, ca să se dea ocaziune cu deplină libertate, ca prin instituțiunea libertății de pressă, însași pressa să instrueze publicul, cari produse de pressă să le privească vrednice de atențiune, și pe cari să le lapede. Și vă asigur, că convingerea poporului cu mult mai bine va alege, ce este pentru sine bun, decât procurorul, carele în prima linie are în vedere politica și multe alte interese.

Abstrăgând dela acestea, față de actualul conducător al portofoliului de justiție, pentru aceea n'am încredere, pentru că nu s'a prezentat înaintea Camerei cu o atare idee, carea de fapt să fie potrivită pentru ameliorarea și promovarea justiției. Dl Ministru de justiție în total zice numai atât că nisuește spre ameliorarea justiției. Dar, On. Cameră, eu nu cred, că este în lume ministru de justiție, care n'ar enunța

că scopul său este ameliorarea justiției; lucrul principal este însă, că această ameliorare cu ce fel de mijloace dorește s'o ducă la îndeplinire.

Convingerea noastră este, că aceasta este cu neputință, altcum să se ajungă, decât prin introducerea judecătoriei ambulante, — pentru-că la noi ninsuința poporului de a fi sancționată justiția cu anumite represalii, nu se poate corege altfel, decât introducând în judecătorii, instituțiunea judecătoriei ambulante, carea singură poate realiza nemijlocirea și omiterea cheltuielilor de proces. (Zgomot neîntrerupt în stânga și dreapta).

Presidentul (sună): Rog liniște!

— Ar dură prea mult, dacă fiecare portofoliu l'ași lua, unul câte unul, la desbatere. Dar să-mi fie permis a constata în generalități, că conducătorii actuali ai ministerelor de interne și agricultură, mai nu s'au ocupat ales cu aceea chestiune, care în zilele noastre este de cea mai mare importanță. Înțeleg chestiunea emigrării poporului, și tot de odată modalitatea de-a împedeca primejdiile mari și pierderile economice, ce isvoresc din aceasta emigrare. Eu regret din inimă, — si chiar aceasta este una dintre cauzele, cari nu mă lasă să fiu cu încredere față de acest guvern, — că membrii acestui guvern să ocupă cu alte chestiuni, și nu se nisuesc a sană și împedecă greșeli și scăderi, cari cu ușurință pot duce țara la marginea prăpastiei.

Poate că pe D-Voastră vă plictisește, dar aceasta este o chestiune cu mult mai importantă, decât să se poată comite marea greșală, ca în cursul unei debateri de-o săptămână o singură interpelare, să nu se facă în interesul acelora, cari, părăsindu-și pământul patriei și moșiile strămosești, sunt siliți să

ieie lumea în cap, din cauza, că instituțiunile acestei țări nu sunt potrivite să le asigure traiul de toate zilele.

Cauza emigrării este, că traiul se scumpește, iar isvoarele de venit scad. În urmarea acestei, care poate fi chemarea noastră? Aceea de-a mări isvoarele de câștig. Iar aceasta nu să poate ajunge altcum, decât exclusiv dacă vom îmbunăți câștigul de vară al poporului, și vom da prilej să câștige și iarna. Dacă vom considera, că agricultorul lucră patru—cinci luni, și din câștigul acestor câteva luni trebuie să se susțină două—spre—zece luni, atunci să nu vă mirați că acel agricultor emigrează; și mai virtos să nu Vă mirați atunci, dacă și în acest câștig de patru luni este espus unui jaf adevărat. Deci On. Cameră, de-oparte trebuie să le facem cu puțință un câștig de iarnă, iar de alta trebuie să nimicim mijloacele, cari le împedecă sau le micșorează câștigul de vara. Trebuie să reglementăm contractele secerișului. Căci dacă încheiăm contracte private, atunci, ca acelea să fie esecutabile, mai întâiu trebuie să se pornească proces, apoi trebuie să se aducă sentință, și pe urmă se ceară esecuție și nici în acest caz nu-l poate obliga pe om, ca personal să îndeplinească ceva serviciu, ci numai ca să presteze ecuivalentul real al aceluia. Contractele de seceriș, însă, sunt provăzute cu atare sancțiune, încât muncitorul fără ori-ce fel de sentință judecătorească este obligat la îndeplinirea personală a muncii cu asistență gendarmărească. (Zgomot). Sanarea acesteia nu poate fi alta, decât, că aceste contracte înainte de a să provide cu clausula executivă, să fie revizuite prin un oficiu instituit spre acest scop, căci a providea cu sancțiune atari contracte, din cari muncitorul are la zi numai 30 cr. câștig curat, e tirănie. (Strigăte în stânga: 12

cunoști împrejurările!) Le cunosc foarte bine, câștigă după subtragerea alimentării 30 cr.!

Aceasta este neapărat de lipsă, dacă vrem să ajungem.... (Zgomot).

Președintele: Rog liniște.

—.... Ca în această, țară nime să nu se tânguiască de o tractare nedreaptă.

Dar afară de acestea, colonizarea corectă și scutirea de dare al minimului de existență sunt acelea mijloace, cari pot mult conlucra pentru împedecarea emigrării.

Nu pot atrage în destul atențiunea On. Camere și a On. Guvern, nici asupra împrejurării, că fără introducerea „apărării căminului“ nu să poate împedeca în țara aceasta emigrarea. Căci emigrarea de-o parte o provoacă puținătatea câștigului, iar de alta înglodarea în datorii. Chiar pentru aceasta instituțiunea apărării căminului este chemată să împedeca înglodările în datorii, și să asigure inexpugnabil pentru toți moșia strămoșească ca cel mai sigur izvor de trai.

Nu doresc a mă ocupa mai pe larg cu singuraticile portofolii, țin însă a face la enunțiațiunile dlui premier, făcute în zilele trecute în calitate de Ministru al finanțelor câteva reflexiuni scurte.

Ca un rezultat al luptelor politice din urmă a fost salutat scutirea de dare a minimului de existență, și darea progresivă. Deci cu încordată așteptare am întimpinat enunțiațiunea premierului țării, ca ministru de finanțe, privitor la estinderea și modul realizării acestor reforme de mult dorite. Enunțiațiunile de deunăzi ale dlui premier însă, m'au atins deprimător, căci prospectul, care ni-l'a oferit în aceste chestiuni, nu a corăspuns așteptării, cu carea nu numai noi, ci întreagă opiniunea obștească a privit în fața lui.

Părerea dlui ministru de finanțe în această chestiune este, că progresivitatea nu să poate introduce la darile reale, ci numai la darea personală. Nu aflu cu totul limpede această enunțiatione, căci mai întâiu de toate conceptul dării reale și a dărilor personale nu este în destul de marcat în definirea sa. Dar să luăm espresiunea de dare reală, așa pe cum este obiceiul a să înțelege, că adecă, sub dare reală înțelegem darea, care privește un oare-care isvor de câștig sau un oare-care obiect de avere. Astfel, dacă vom lua lucrul așa, darea progresivă nu va putea fi introdusă la darea de pământ, la darea de casă, la darea chiriilor de casă, la dările întreprinderilor de industrie, la darea capitalelor, intereselor și cametelor, la darea de câștig, care să referește la industrie. Întreb dară, unde va fi introdusă atunci darea progresivă? La darea de venit, cu care vrea să înlocuiască On. d. ministru de finanțe aruncul general de dare. Astfel că dacă On. d. Minisru de finanțe va introduce darea progresivă, așa precum a pus-o în prospect, vom ajunge acolo, că aceea va fi aplicată numai la o mică parte a dării de câștig de a III-a clasă, și la darea de câștig de a II-a clasă, și în afară de aceasta la darea de venit. Cu alte cuvinte, pe calea aceasta vom ajunge On. Cameră, acolo, că în locul aruncului general, după darea directă, se va introduce darea de venit, și la darea de venit va fi principiul progresivității, va rămâne însă întreagă darea de acum, carea apasă existențiile mici și le împedecă fericirea.

Dacă la darea de pământ guvernul nu vrea să introducă progresivitatea, fie-mi permis a indigita, că atunci în privința asta, guvernul actual e mai retrograd de cât marea parte chiar a agrarilor, pentrucă

un distins bărbat al agrarilor, — dacă îmi aduc bine-
aminte, — în anul trecut a zis, că și la darea de
pământ primește darea progresivă, dar numai până
la un anumit maxim de dare, așa că acest agrar
propriaminte a devenit adictul dării degresive. La
tot cazul așa dară stă cu mult mai aproape de pre-
tensiunea noastră, decât actualul guvern, care pe
terenul acesta este hotărit reacționar.

Pe lângă un asemenea sistem, On. Cameră, darea
progresivă nici un bine nu poate aduce. Pe lângă un
asemenea sistem, minimul de existență nu-i altceva,
decât un sistem de dare, ce pe existențele mai mici
îi scutește de cel mult doi—trei floreni, lucru, care
așa cred, este un prea mic preț al luptei, pe care
DV. a-ți desfășurat-o în chestiunea aceasta.

Nu vreau să întru cu deamăruntul în meritul
chestiunilor pe cari în treacăt le-am amintit căci și
așa nu peste mult vom avea prilej de a ne ocupa
aici în cameră cu acestea chestiuni în mod temeinic,
și în afară de orice neînțelegeri. De data aceasta
mă mărginesc în total numai la accentuarea faptului,
că noi atunci când ne arătăm neîncrederea față de
acest guvern, lucrăm după cea mai bună convingere
a noastră. Noi nu dorim nimic, ce n'ar fi just, nu
pretindem nimic, ce purceând din resonul acestui
stat, politicește nu ar fi cu rost, și noi toate câte le
dorim și le vrem, Vi le spunem DV. sincer, pentruca
DV. să vedeți limpede chipul, pe care vrem să Vi-l
prezentăm și calea, pe care înaintând, sigur se poate
promova fericirea acestei țări.

Eu în activitatea acestui guvern văd oare-care
progres; văd că în unele lucrări și manifestațiuni ale
sale sunt și concepțiuni de acelea, pe cari la gu-
vernele de mai înainte nu le-am experiat. Dar lip-

sește concepția de-o cuprindere mai largă. E o petecire numai, dar mi-e teamă, că după cusut să va rumpe.

DV. pe cum și noi, nu putem avea alt scop, decât a ne strădui spre fericirea acestei țări. Deosebirea între noi este numai aceea, că drumul, pe care DV. l'ați ales, nu este pregătit cu mijloacele moderne ale ideilor umane, acela nu este un drum de țară, ci numai o îngustă cărare, care foarte ușor poate duce spre perzare, drept-ce noi pe DV. pe această cale nu Vă vom urmă.

On. Cameră, noi față de acest guvern nu avem încredere și în urmarea acesteia proiectul de lege nu-l votăm. (Aprobări pe băncile naționalităților).

* * *

DI Ministru prezident în răspunsul său dat în aceeași sedință a adus grele acuze trecutului nostru istoric și s'a silit a susține aserțiunea, că noi nu avem trecut istoric în aceasta țară. Mai mult, a ținut se ia în zeflema tradițiunile noastre pervertind cele spuse de noi. Regulamentul casei nu permite discuție după închiderea desbaterei, astfel a trebuit în cele următoare se mă restrâng la unele rectificări.

— On. Cameră! Regret foarte mult, că în senzul regulamentului camerei n'am dreptul să răspund în merit, la cele spuse de DI ministru prezident. Îmi țin însă de datorință a face, în cadrul regulamentului, următoarea îndreptare. DI ministru prezident a interpretat cuvintele mele în senzul, că eu nu pun nici un preț pe evoluția istorică în mersul și viața popoarelor. N'am spus nici când așa ceva, dimpotrivă eu singur recunosc importanța acesteia; am observat numai, că evoluția acestei țări nu poate progresa numai pe baza istorică.

Accentuez însă, că chiar și evoluția istorică este în favorul nostru, căci nu eu, ci contele Apponyi Albert zice în ultima-i vorbire (*Cetește*): „Înființarea acestui regat concentrat s'a dus în deplinire, nu prin suprimarea drepturilor, a siguranței și a libertății de extindere a popoarelor, ci centralizarea aceasta — ca să zic așa — a reușit a rezolvi și *pretensiunile lor de limbă, încât nu s'au suprimat pretensiunile de limbă ale rasselor conlăcuitoare cu limba magiară*, când aceste s'au putut împăca cu unitatea statului.“

Ce dovedește evoluția aceasta istorică? *Dovedește, că limba oficială a Ungariei a fost cea latină*; aceasta era doar limba, care nu împedea libera dezvoltare a celorlalte limbi. Când s'a enunțat însă întrebuintarea exclusivă a limbei magiare, s'a spulberat baza, care a susținut țare aceasta, de o mie de ani. (Vii contraziceri și zgomot). Întrebuintarea exclusivă a limbei magiare a împedecat dezvoltarea limbei materne a celorlalte popoare (Zgomot și contraziceri).

Rog pe On. D. Ministru să binevoiască a cită cuvintele mele așa cum le-am zis.

Am spus adecă, că aspirațiile noastre politice și ele au trecut istoric, în senzul, că noi am nizuit spre realizarea lor, pe vremea când DV. încă nu aveți aspirații de acestea; am zis adecă: când încă nimeni dintre DV. nu ceruse realizarea drepturilor naționale în sens de rassă, un fiu al poporului meu, prevăzând puterea, care a pus pe urmă în mișcare întregă lumea, a pretins aceasta. Atât am voit să observ, deocamdată.

Cuprinsul.

---

	pag.
I. Program	5
II. Dările	14
III. Adresa	18
IV. Colonizări	39
V. Chestia săcuiască	44
VI. Căile ferate a statului	51
VII. Budgetul finanțelor	56
VIII. România	67
IX. Apropriațiunea	69

NOTĂ. La pagina 18 în șirul 4 în loc de »s'au dus« să se cetească »s'au adus« iar în șirul 7 în loc de »din Iunie« să se cetească »din Iulie 10«.

ERDÉLYI MŰEPTUM

1918 * 1997.MAJ.16.

HÖNNYVÉRTÁRSÁG.